

SÂATÎ'NİN ALEVİLİK/ BEKTAŞİLİK RİSÂLESİ

Elyazması - Latinize Metin ve Sözlük

Mustafa ALKAN*

Özet

Bu çalışmada Sâatî'nin Alevîlik/ Bektaşîlik risâlesi tahlil edilmiş, daha sonra risâlenin çevirisi (Ek 1) ve iki sayfa aslı (Ek 2) makalenin sonuna ek olarak verilmiştir. Böylece risâle dil, edebiyat, sosyoloji, felsefe ve ilâhiyat alanlarında inceleme yapacak başka araştırmacılara sunulmuştur. Risâle, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda Yz. A. 3195 numara ile yer almaktadır. Eserin dili Osmanlı Türkçesi olup, Hicrî 1275 (Milâdî 1858) yılında istinsah edilmiştir. Risâlenin yazarı, birinci sayfasının baş kısmında yer alan “*Hû*” ile “*Bi-İsmi Şâh-ı Yezdân*” tâbirleri arasındaki “*Hâzâ Kitabu Sâatî-i Bektaşîyyi'l- Alevîyyi'l- Hüseyniyyi'l- Câferî*” ibaresine göre, Sâatî adlı bir müelliftir. Sâatî, Osmanlı Tezkire yazarlarından Hasan Çelebi'ye göre Anadolu'da, Beyânî'ye göre Germiyan'da, Latîfî'ye göre İstanbul'da, Âşık Çelebiye göre ise Bolvadin'de doğdu. Asıl adı Mehmed'dir. Sâatî, tefsir ve hadis sahalarında üstatlık derecesinde bir ilme sahip oldu. Diyar diyar gezip câmilerde vaaz verdi. Hiciv ve hezel sahasında çok şiiri vardır. Firakî hakkında 1000 beyit yazmıştır. Sâatî'nin bu “Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyîlik- Caferîlik” Risâlesi, Şeyh Ali Baba'nın bendesi, Mûsika-i Sultânî'nin çerağı es-Seyyid Ahmed Tevfik tarafından 1858 yılında istinsah edilmiştir. İncelemeye tâbi tuttuğumuz ve makalenin sonuna Osmanlı Türkçesi aslı ile birlikte yeni Türk harflerine çevirisini eklediğimiz risâle, istinsah nüshadır. Söz konusu nüsha, Milli Kütüphane'de “Eski Yazmalar” koleksiyonunda yer almakta olup, risâlenin aslına ulaşılammıştır. Eser, koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde, dış boyutları itibarıyla 19,2 x 12,5 cm. (iç 16,5 x 10.0 cm) ölçülerindedir. Risâle, suyu filigranlı 14 yaprak olup, yazılı sayfalardaki numaralarına göre 27 sayfadır. Son sayfa dışındaki sayfalar 16 satır halinde rıka yazı ile yazılmıştır. Son sayfaya risâlenin istinsah yazarı hakkında bir zeyl eklenmiştir. İstinsah müellifi tarafından “Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyîlik- Caferîlik” kitabı olarak tanımlanan risâlede, İslâm tarihinin panoramik bir görüntüsü içinde “Alevîlikte Ali” tasvir edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Alevî, Bektaşî, Risâle, Sâatî, Ali Baba, Seyyid Ahmed Tevfik

Sâatî's Alevîsm/ Bektashism Treatise

-Manuscript& Latin texts and Dictionaries-

Abstract

In this study, Sâatî's Alevîsm/ Bektashism tractate has been analyzed, then transcripts (ed:1), and two- page the original pamphlets (ed: 2) are added to the end of the article. Thus, the tractate is provided to the researchers that will conduct research in the areas of the language, literature, sociology, philosophy and theology. Tractate is located in the National Library Manuscripts Collection, with the number Yz. A. 3195. The work was copied in AH 1275 (Christian era 1858) with the Ottoman Turkish being the language of the work. The author of pamphlets is named Sâati, according to the data "*Hâzâ Kitabu Sâatî-i Bektaşiyî'l- Alevîyyi'l- Hüseyiniyyi'l- Câferî*", located on the beginning of the first page, between the phrases "Hu" and "*Bi-İsmi Şâh-ı Yez-dân*". Sâati was born in Anatolia according to one of Ottoman Tezkire writers Hasan Çelebi, in Germiyan according to Beyani, in Istanbul according to Latifî, while according to Aşık Çelebi, was born in Bolvadin. His original name is Mehmed. Sâatî, reached degrees of mastery in the areas of Qur'an commentary and hadith sciences. Sâatî traveled to various regions and preached in mosques. He has a lot of poems in the fields of satire and parody (comic poem). He has written 1000 couplet about Firakî. This "Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyinîlik- Caferîlik" treatise of Sâatî was copied in 1858 by al-Sayyid Ahmed Tevfik who is Sheikh Ali Baba's servant abd Musika-i Sultani's apprentice. The article subjected to the review, with the Ottoman Turkish original and with the new Turkish letters translation of the treatise that we added to the end, is the copy of original. This copy, is located in the collection of "Old Manuscripts" in the National Library, and the original pamphlets could not be reached. The work is in a dark brown leather cover, with the outer dimensions of 19.2 x 12.5 cm. (interior 16.5 x 10.0 cm). Treatise, which has 14 waterway watermark, with 27 pages according to the numbers written on pages. The pages are written with 16 lines in rika form except the last page. An endorsement was added to the last page about the author of pamphlets copy. In the tractate which is described as "Alevîlik-Bektashîlik-Hüseyinîlik-Caferîlik" by the author, Ali in the Alevîsm has been portrayed in a panoramic image of the history of Islam.

Keywords: Alevî, Bektashi, Tractate, Sâatî, Ali Baba, Sayyid Ahmed Tevfik

Risale Hakkında

“Sâatî'nin Alevîlik/ Bektaşîlik Risasâlesi” hakkında bir tahlil denemesi ve makalenin ekinde risâlenin yeni Türk harflerine aktarılışı tam metin olarak yayımlanmıştır (Alkan vd., 2013: 211-236). Risale, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda Yz. A. 3195 numara ile yer almaktadır (Yz. A. 3195; Kapak). Eserin dili Osmanlı Türkçesi olup, Hicrî 1275 (Milâdi 1858) yılında istinsah edilmiştir. Risalenin yazarı, birinci sayfasının baş kısmında yer alan “*Hû*” ibaresi ile “*Bi-ismi Şâh-ı Yezdân*” ibaresi arasındaki “*Hâzâ Kitabu Sâatî-i Bektaşîyyi 'l- Alevîyyi 'l- Hüseyîniyyi 'l- Câferî*” vetiresine göre, Sâatî adlı bir müelliftir (Alkan vd., 2013: 215). Sâatî, Osmanlı Tezkire yazarlarına göre, Anadolu'da yaşamış, bir Osmanlı âlimi ve şairidir (İpekten, 1988; 397-398). Risalenin başında tanımlanan Müellif Sâatî ile tezkirelerde anlatılan Sâatî'nin tarihî özellikleri örtüşmektedir. Sâatî'nin “*Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyînilik- Caferîlik*” risalesi, Şeyh Ali Baba'nın bendesi, Mûsîka-i Sultânî'nin çerağı es-Seyyid Ahmed Tevfik tarafından Hicrî 1275 (Milâdi 1858) yılında istinsah edilmiştir (Yz. A. 3195; 27). Daha önce incelenen ve yeni Türk harfleri ile tam metin olarak yayımlanan risâle o istinsah nüshadır. Söz konusu istinsah nüsha, Milli Kütüphane'de “Eski Yazmalar” koleksiyonunda yer almakta olup, risalenin aslına ulaşılammamıştır (Alkan vd., 2013: 214). İstinsah müellifi tarafından “Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyînilik- Caferîlik” kitabı olarak tanımlanan risalede, İslâm tarihinin panoramik bir görüntüsü içinde “Alevîlikte Ali” tasvir edilmiştir.

“Sâatî'nin Alevîlik/ Bektaşîlik Risasâlesi” adlı çalışmanın girişinde Alevî kelimesi ile Alevîliğin doğuşu ve toplumsal bir taban oluştuğunun tarihî olarak anlatıldıktan sonra (Alkan vd., 2013: 212-214), “risâle hakkında” bilgi verilmiştir. Burada risâle, eserin bulunduğu kütüphane, nüsha özellikleri, risalenin boyutları ve müellifinin kimliği tartışılmıştır. Bundan sonra “risâlenin muhtevası üzerine” başlığı altında ise, “*Hû*” diye başlayan ilk sayfadan “Bu ruh şol ruhdur ki, mürşid-i kâmil halîfe-i hâk olub tâlib-i sâdîka nefh eylediği rûh-ı izâfidir. İşte “*Mâ bihi Muhammedun bihi*” bu elkâba dirler. “*Vellâhu yekûlu 'l-hakka ve huve yehdi's-sebîl*” (Ahzâb, 4)” ile biten son sayfasına kadar bir tahlil denemesi yapılmıştır. İstinsah müellifi hakkında kısa bir not olan “*Temmetu 'l-kitâbu bi- 'avnillâhi 'l-meliki 'l-vehhâb, hûrrire bi-yedi 'l-fakîr çâker-i âl-i 'abâ bende-i Şeyh Ali Baba es-Seyyid Ahmed Tevfik an çerâğ-ı Mûsîka-i Sultânî Sene 1275 (1858)*” sayfasında da risâlenin istinsah müellifi tespit edilmeye çalışılmıştır (Alkan vd., 2013: 215-219). Sonuç kısmında da risâlenin konusu ve

özellikleri vurgulandıktan sonra risâlenin hangi alanlarda kaynak niteliği taşıdığı ve değişik alanlardaki bilim insanlarından beklenti iki maddede belirtilmiştir. Bunların “birincisi, *Alevîlik (Bektaşîlik- Hüseyîlik- Caferîlik) risalesinin, tarih dışında; dil, edebiyat, tasavvuf ve ilahiyat alanlarında etraflı olarak tahlile tâbi tutulması umududur. İkincisi ise, 1826 yılında Yeniçeri Ocağının ilgasını müteakip, Bektaşî tarikatının da yasaklanmasıyla, özgün eğitimin dışına itilen (Alkan, 2009; 243-260, 2011; 213-223) Bektaşîliğin (Alevîlik- Hüseyîlik- Caferîlik) dinî kültürüne katkı sağlayacağı düşüncesidir*” (Alkan vd., 2013: 219-220). Makalede “kaynaklar” kısmından sonra yeni harflere aktarılan metin ek olarak verilmiştir (Alkan vd., 2013: 220-236).

Bu çalışmada ise, *Sâati'nin Alevîlik/ Bektaşîlik Risasâlesi* hakkında kısa bilgi verdikten sonra, hem Alevî / Bektaşî inanç geleneği içindekiler için, hem de Sünnî gelenek içindekilerin Alevî/ Bektaşî inanç geleneğini tanıması için temel bir kaynak niteliği taşıması sebebiyle risâlenin; Osmanlı harfleriyle özgün hali, yeni Türk harflerine aktarılmış hali ve okuyucunun anlamasını kolaylaştırmak için her sayfanın altına konulmuş bir sözlük ile yayımlanmasının faydalı olacağı düşünülmüştür

EK: SÂATÎ'NİN ALEVİLİK/ BEKTAŞİLİK RİSÂLESİ¹

1. Sahife

Hû

HÂZÂ KİTÂBU SÂATÎ-İ BEKTAŞİY-
YÎ'L-
ALEVÎYYÎ'L-HÜSEYİNİYYÎ'L-
CA'FERÎ

Bİ-İSMİ ŞÂH-I YEZDÂN

El-hamdulillâhi li-velîyyihi ve's-salâtü alâ
nebiyyihi.

Emmâ bâ'du; Ey ser-çeşme-i mevâlî ve
ey ser-defter-i 'arifân, âgâh ol ki vakta ki,
Hakk Sübhânehû ve Te'âlâ Hazretleri dile-
di ki, kendi sun'm ve sıfatına göre 'Âlem'i
halk eyledi ve diledi ki kendi cemâlin ve
zâtın müşâhede eyleye. Âdem'i halk eyle-
di. İşte bu halâyıkın dilinde dîdâr ve visâl
dedikleri Hakk'ın cemâlini ve kemâlini in-
san yüzünde müşâhede etmekden ibâretidir.
Nitekim Hadis-i Kutsî'de buyurur: "*Kûn-
tu kenzen mahfiyyen fe ahbebtû en u'refe
fe-halektu'l halke li-en u'refe*". Yani Hak
Teâlâ buyurur ki: "*Ben bir gizli hazine
idim. Diledim ki âşikâre olam. Âlemi ve
Âdem'i yarattım ki her zerrede bilinem*".

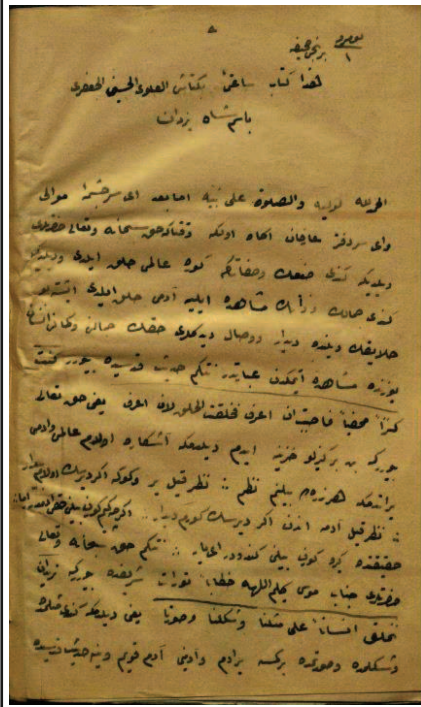
Nazm

Nazar kıl yer ü göğe eğer dersen olam bîdâr
Nazar kıl Âdem'e andan eğer dersen görem
dîdâr

Eğerçi kim gören bileni Hakk'ı âdemdir
ammâ

Hakikatde giri gören bileni kendüdür ey yâr

Nitekim Hakk Subhanehû ve Teâlâ Haz-
retleri Cenâb-ı Mûsâ Kelîmullâh'a hitâben
Tevrat-ı Şerif'de buyurur ki: "*Nurîdu en
nahluke insânen 'alâ mislinâ ve şeklinâ
ve sûretinâ*". Yani "*Diledim ki kendi mis-
limde ve şeklimde ve suretimde bir kimse
yaradam ve adını Âdem koyam*". Ve yine
Hadîs-i Kudsi'de

Sözlük

Bîdâr: Uykusuz, uyumayan; uyanık.

Dîdâr: Yüz/ çehre; görüş/ mülakat;
açık.

Halâyık: Hizmetçi, cariye.

Mevâlî: Efendiler; Dostlar; Azad edil-
miş köleler

Ser-çeşme: Pınar; çeşme başı; Pir,
şeyh, baş.

Sun: Eser; yapılan iş; tesir.

Vakta ki: Ne zaman ki.

Visâl: Ulaşma, vasıl olma.

Yezdân: Hâlık

¹ Bu, bu risâle, Osmanlı harflerinden yeni Türk harflerine aktarılışından sonra, önce Dr. Ahmet Elibol ile, sonra Prof. Dr. İ. Hakkı Aksoyak ile, en son olarak da Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koprıman ile tashih edilmiştir. Kendilerine teşekkür ederim. Buna rağmen eksikler, makale yazarlarına aittir. M.Alkan

2. Sahife

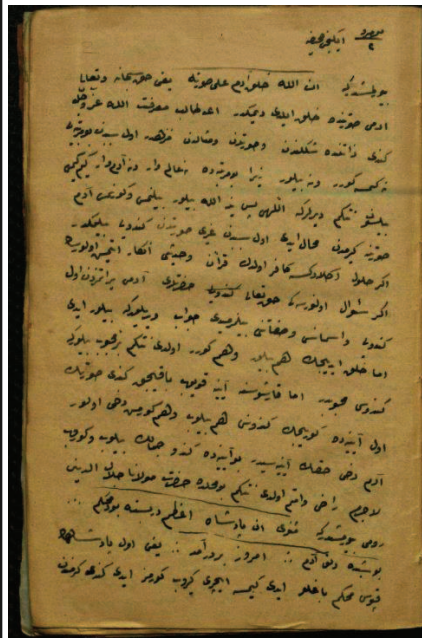
buyrulmuştur ki: “İnnallâhe halaka Âdeme ‘alâ sûretihi”. Yani Hakk Sübhânehû ve Teâlâ “Âdemi sûretinde halk eyledi” demektir. Ey tâlib-i ma’rifet Allah ‘azze ve celle kendi zâtında şeklinden ve sûretinden ve misâlden münezehdir. Ol sebebden bu mertebeyi ne kimse görür ve ne bilir. Zîrâ bu mertebede ne âlem var ne âdem var kim kimi bilsin. Nitekim derler ki: Allah’ı, pes, yine Allah bilir. Bilinmesi ve görünmesi adam sûretine girmeden muhâl idi. Ol sebebden gayrı sûretten kendiyi bilmekdir. Eğer hulûl anladınsa kâfir oldun. Kur’an ve Hadis’i inkâr itmiş olursun. Eğer sual olunursa ki Hakk Teâlâ Hazretleri Âdem’i yaratmazdan evvel kendiyi ve esmâsını ve sıfatını bilmez miydi? Cevab verilir ki: Bilir idi. Ammâ halk idicek hem bilür ve hem görür oldu. Nitekim bir mahbûb bilür ki, kendisi mahubdur. Ammâ karşısına ayna koyub bakıcak kendi sûretin ol aynada göricek, kendisini hem bilib ve hem görmüş dahi olur. Âdem dahi Hakk’ın aynasıdır. Bu aynada kendi cemâlin bilib ve görüb, lâ-cerem, râzı ve etemm oldu. Nitekim bu mahalde Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî buyurmuştur ki:

Mesnevî:

An pâdişâh-ı a’zam, der beste bûd muhkem

Pûşide delk-i âdem, emrûz ber der âmed.”

Yani “*ol padişahın kapısı muhkem bağlı idi. Kimse içeri girib görmez idi kendi gezmeden*”.

Âyine: Ayna/ mir’at; vasita/ mazhar.

Delk: Elbise

Etmem: Tamam.

Hulûl: Girme; zuhur itmek; içine gizlice giriş.

Lâ-cerem: Şüphesiz; elbette; Lâ-büdde mânalarındadır.

Mahbub: Sevilen; muhabbet edilen

Muhâl: İmkânsız; vukuu mümkün olmayan; bâtil.

Pes: Öyle ise; imdi.

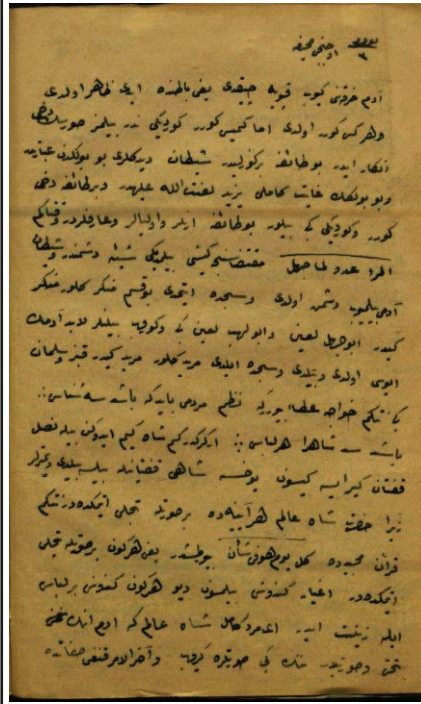
3. Sahife

Âdem hırkasını giyib kapuya çıktı. Yani bātında idi zâhir oldu ve herkesi görür oldu. Ammâ kimisi görür gördüğü nedir bilmez sorsan dahi inkâr ider. Bu tâife bir gözlüdür. Şeytan dedikleri bu bölükden ibaretdir ve bu bölüğün gâyet kâmilî Yezîd la'netu'l-lâhi aleyh'dir. Ve bir tâife dahi görür ve gördüğü gibi bilir. Bu tâife erenler ve evliyâlar ve âriflerdir. Vaktâ kim, "*el-mer'û aduvvû limâ cehile*" muktezâsınca "*kişi bilmediği şeye düşmandır*" ve şeytan Âdem'i bilmeyüb düşman oldu ve secde itmedi. Bu kısım münkîr gelür münkîr gider. Ebu Cehil la'în ve Ebu Leheb la'în gibi. Ve görüb bilenler lâbüdd adamın eyisi oldu ve bildi ve secde eyledi. Mürîd gelir mürîd gider Kanber ve Selman gibi. Nitekim Hoca 'Atâ buyurur ki:

Nazm

Merdümi bâ-yed ki başedse Şinâsî
Başedse Şâhra her libâsî

Er gerekdir kim şâh kim idiğün bile nasıl kaftan giyer ise giysin yoksa şâhi kaftanıyla bilse bildi demezler. Zîrâ Hazret-i Şâh-ı Âlem her aynada bir sûretle tecellî etmektedir. Nitekim Kur'an-ı Mecîd'de "*Külle yevmin hûve fî şe'n*" (Rahman, 29) buyrulmuşdur. Yani her gün bir sûretle tecellî etmektedir. Ağyâr kendüsünü bilmesün deyu her gün kendisini bir libas ile ziyinet ider. Ey merd-i kâmil Şâh-ı Âlem ki âdem anın tahtı ve sûretidir. Senin gibi sûretlere girüb ve âhirü'l-emr kangı sıfâtta

Agyâr: Başkaları/ yabancılar; rakipler.

Ba-yed: Elsiz.

Başed: Olur, ola.

Lâbüdd: Elzem/ gerekli; muhakkak; ayrılık yok.

Mürîd: İrade eden/ isteyen; tarikata girmiş olan; şeyhin veya mürşidin talebesi.

Merdümi: Adamlık; insanlık.

4. Sahife

karar idib ve ol sûret senin üzerine idi. Hazret-i Hakk'ın ilm-i keşfiyle bir bir 'ıyân ve beyân idelim. Tâ ki bildiği üzere 'ilmu'l yakîn ve hakku'l yakîn hâsıl ola. Ey Şâh-ı cihân, Yahya Paşa âgâh ol ki, Kemal Paşazâde buyurur:

Beyt

Cihânda bir söz mü var ki ol nutuk değil
Gûş etmeyen bu nükteyi bil, hak kulak değil
Cem'-i kütüb ile ref-i hüccet mümkün olmadı
Bilmediği 'ilmi bilmek imiş okumak değil

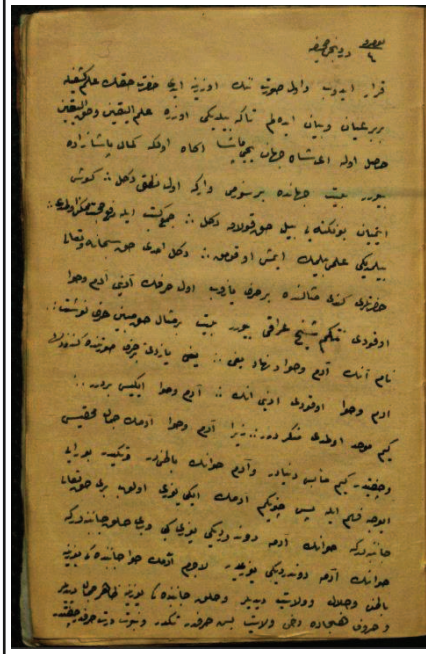
Değil imdî Hakk Subhânehû ve Teâlâ Hazretleri kendi misâlinde bir harf yazıp ol harfin adını Âdem ve Havva okudu. Nitekim Şeyh Irakî buyurur:

Beyt

“Ber misâl Hakk-ı mübîn harf nûvişt
Nam ânın Âdem ü Havva nihâd”. Yani,

“Yazdı bir harf sûretinde kendüden
Âdem ü Havva okudu adını ânın
Âdem ü Havva ikisi bir dürür
Kim muvahhid olmadı münkir dürür”

Zîrâ Âdem ve Havva, Âdem'in cemâl-i muhikkîsi ve çiftidir. Kim meâbî dünyadır ve Âdem ve Havva'nın bâtımdır ve tekidir. Burayı eyice fehm eyle. Pes! Çünkü Âdem'in iki yüzü olub biri Hakk Teâlâ cânibindedir ki Havva'nın Âdem'e döndürdüğü yüzü gibi ve biri halk cânibindedir ki Havva'nın Âdem'e döndürdüğü yüzüdür. Lâcerem, Âdem'in Havva cânibindeki yüzüne bâtın ve celâl ve velâyet dediler ve halk cânibindeki yüzüne zâhir cemâl dediler ve hurûf-ı hecâda dahi velâyet beş harfdir tekdîr ve nübüvvet dört harfdir çiftidir.

Âgâh: Haberdar, uyanık; kalbi uyanık; vâkıf.

Beâbı: Dönüş yeri.

Cem'-i Kütüb: Kitapları toplama.

Gûş: İşitmek; kulak.

Hâsıl: Husule gelen; Peyda olan.

Hecâ: Heceler, dilin ve ağızın bir hareketi ile çıkan bir veya birkaç harf; sükut etmek/ susmak; yemek; şekil.

Huruf-ı Hecâ: Hecelerin harfleri.

İlme'l-yakîn: Bir şeyin bilgisine sahip olmak; Kesin bilgi.

Hakka'l-yakîn: Bir hakikati yaşayarak bilmektir.

Mahkî: Hikâye olunmuş. Anlatılmış. Rivayet olunmuş.

Milâl: Örnek; Kıyas.

Muvahhid: Allah'ın birliğine inanan. Tevhid eden.

Nihad: Huy, tabiat, hilkat, bünye, yaratılış.

Şeyh-i Irakî: Iraklı Şeyh.

5. Sahife

Pes bu ikisi velâyetle nübüvvet kemâlini bulmağa teveccüh idüb Hakk'ın aynadaki sûreti kemâlin görmeğe kasd eyleyüb velâyetle nübüvvet kemâl-i mazhariyet[in] bulmağa teveccüh eylediler. Ve Hakk'ın dahi muradı halkdan bu ikisidir. Yani kemâl-i mazhar nübüvvetdir ki Muhammed Mustafa Aleyhi's-Selâm'dır ve kemâl-i mazhar velâyetdir ki İmâm Ali el-Murtaza'dır ve Mustafa örendelenmiş dimekdir ve Murtaza demek 'razı oldu' dimekdir. Yani Hakk Teâlâ bu kişiden razı oldu dimekdir. Pes! Âdem'den dahi murad-ı hakk aynadaki cemâlini görüb razı olmakdan ibaretdir. Lâkin maksud olmaklık mümkün olmadı. İllâ Aliyyü'l-Murtaza'nın ismi hâsîyla hâsıl oldu ki Murtazâ'dır eyüce fehm eyle. İmdî bu iki vücûd-ı şerîfden üç vücûd hâsıl olub velâyet harfinin adedince beş vücûd olmuşdur ki penç-i âl-i 'abâdır. Selâmullahi Teâlâ aleyhim ecmaîn. Nitekim Hakk-ı âlîlerinde denilmiştir:

Kıt'a

Fî hamsetin utfiye bihim nârü'l-cehim
el-hâtıme

el-Mustafâ ve'l-Murtaza

Ve benâhümâ ve'l Fatıme

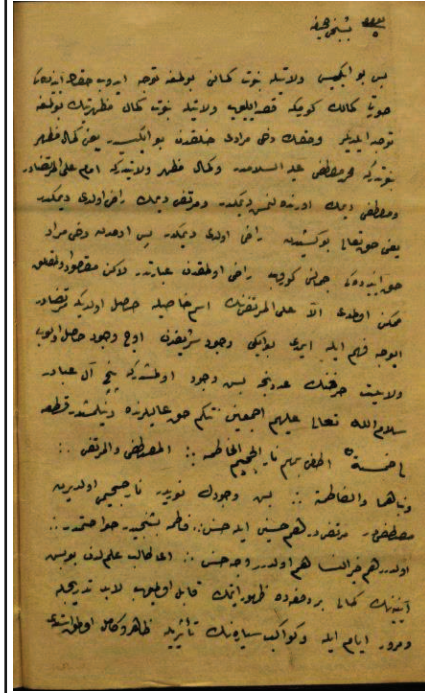
Beş vücûdun nûrudur nar-ı cehîmi öl-
düren

Mustafâ'dır Murtaza'dır hem Hüseyin
ile Hasan

Fatıma beşincidir Havva hatmdır

Ol durur hem hayru'n-nisâ hem ol du-
rur vech-i Hasen

Ey Tâlib-i ilm-i ledün bu beş aynanın
kemâli bir defada zuhûr itmek kâbil olma-
yub lâbüdd tedricle ve mürûr-ı eyyâm ile
ve kevâkib-i seyyârenin te'sîriyle zâhir ve
kâmil olmak istedi.

İlm-i ledün: İlmin başı/ kapısı.

Kevâkib-i seyyare: Seyyare yıldızlar.

Maksud: Kastedilmiş; istenilen şey;
arzu/ gaye.

Mazhar: Sahip olma; nail olma; şeref-
lenme; izhar olma.

Mürûr: Sona erme/ nihayet bulma.

Örendelenmiş: Seçilmiş.

Penc-i âl-i 'abâ: Abânın (hırkanın) al-
tındaki beş kişi/ Ehl-i Beyt.

Tedric: Derece, derece; azar azar.

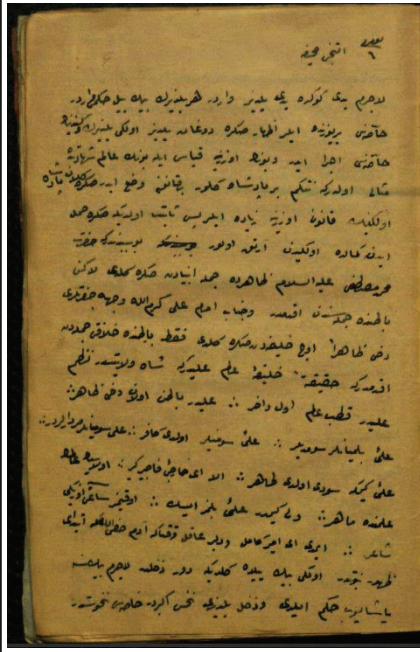
6. Sahife

Lâcerem, yedi gökde yedi yıldız vardır. Her yıldızın bin yıl hükmü vardır. Hâssasını yeryüzünde eyler izhâr. Sonra doğan yıldız evvelki yıldızın ve kendinin hâssasını icrâ ider ve bunun üzerine kıyas eyle. Bunun âlem-i şehâdetde, misâli olur ki; Nitekim bir padişah gelür bir kanun vaz' ider. Sonra gelen padişah evvelkinin kanunu üzerine ziyâde eyler. Pes! Sâbit oldu ki sonra haml iden kemâlde evvelkiden artık olur. Bu sebebdendir ki Hazret-i Muhammed Mustafa Aleyhi's-selâm zâhirde cümle enbiyâdan sonra geldi. Lâkin bâtında cümlesinden akdemdir ve Cenâb-ı İmâm Ali Kerremallahu vechehû hazretleri dahi zâhiren üç halifeden sonra geldi. Fakat bâtında hilâfeti cümleden akdemdir ki hakîkaten halife-i âlem Ali'dir ki Şâh-ı velâyettir.

Nazm

Ali'dir kutb-ı âlem evvel ve âhir
 Ali'dir bâtın olan dahi zâhir
 Ali'yi bilmeyenler sevmediler
 Ali'yi sevmeyenler oldu kâfir
 Ali sevmeyenler murdarlardır
 Ali'yi kim ki sevdi oldu tâhir
 Elâ ey hârici-i fâcir gîr
 Olasın âlemin 'ilminde mâhir
 Velî kimdir, Ali'yi bilmez isen
 Okumaz **Sâatî** özünü şâ'ir

İmdî ey emîr-i kâmil ve dilber-i âkil
 vakta ki Âdem Safiyyullah ki ibtidâ-yı
 zuhûr-ı nübüvvedir. Evvelki bin yılda
 geldi ki devr-i Zuhaldır. Lâcerem, bin sene
 yaşayub hükm eyledi ve Zuhâl yıldızı
 naHS-ı ekberdir hâssasi nühûsetdir.

Akdem: Evve/ önce.

Fâcir: Günah işleyen; haktan sapan

Haml: Yük; isnad/ yük; saçak.

Hâcir: Hicret eden; sayıklayan.

Hassas: Duyglu; hissi yüksek.

Nühûset: Yaramazlık/ uğursuzluk

Zuhâl: Satürin gezegeni.

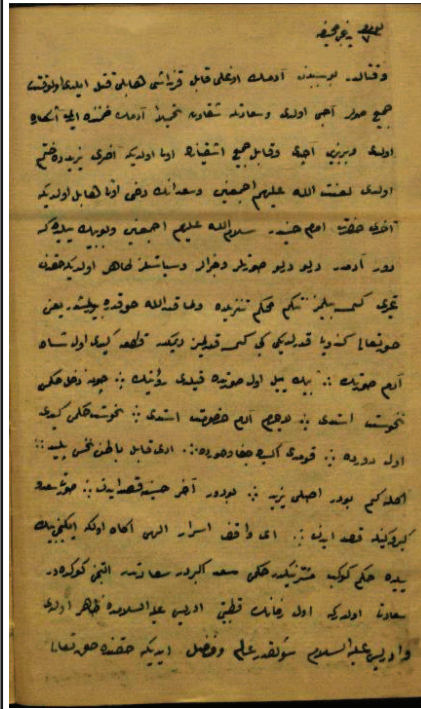
7. Sahife

ve kâtâldir bu sebebden Âdem'in oğlu Kâbil, karındaşı Hâbil'i katl eyledi. Ol vakit cemî' sular acı oldu ve saâdetle şekâvet tahmilen Âdem'in zımnında idi. Âşikâre oldu ve birbirini açdı ve Kâbil cemî'-i eşkiyanın evveli oldu ki, âhiri Yezid'de hatm oldu. La'netu'l-lâhi aleyhim ecmaîn. Ve sa'dâtın dahi evveli Hâbil oldu ki, âhiri Hazret-i İmâm Hüseyin'dir, selâmu'l-lâhi aleyhim ecmaîn, ve bu bin yılda ki, devr-i âdem'dir. Türlü türlü sûretler ve cezâlar ve siyâsetler zâhir oldu ki, Hak'dan gayri kimse bilmez. Nitekim *Muhkem-i Tenzil*'de “*Ve-mâ kadarûllâha hakka kadrihi?*” (En'am, 91, Zümer, 67) buyrulmuştur. Yani Hakk Teâlâ kendüyi kaderlediği gibi kimse kadirlemez dimekdir.

Kıt'a

Giydi ol Şâh, Âdem sûretin
Bin yıl ol sûretde kıldı rü'yetin
Çün Zühal hükmü nühûset istedi
Lâ-cerem, Âdem husûmet istedi
Nühûset hükmü giydi ol devirde
Komadı ikisin cefâ vü cevvrde
Adı Kâbil bâtin nahs-i pelîd
Anla kim budur aslı Yezîd
Budur âhir Hüseyin'e kasd iden
Sûret-i Sa'd ve kibr u kinle kasd iden

Ey vâkıf-ı esrâr-ı ilâhî âgâh ol ki ikinci bin yılda hükmü kevkeb-i müşterîndir. Hükm-i sa'd-ı ekberdir, saâdetdir, altıncı gökdedir. Saâdeti oldur ki, ol zamanın kutbiyeti İdris Aleyhisselâm'da zâhir oldu ve İdris Aleyhisselâm şol kadar âlim ve fâzıl idi ki hakkında Hakk Teâlâ:

Kıtâl: Gavga; savaş/ harb.

Müşteri: Jupiter; Kevkeb-i müşteri.

NaHS: Uğursuz/ bahtsız; vurmak.

Nuhûset: Uğursuzluk.

Pelid: Pis/ murdar; rezil/ alçak kimse.

Said: İyilik; uğur getiren şey; mübareklik

Tenzil: İndirmek; edricen indirme

Zımn: İçinde; gaye/ maksat.

8. Sahife

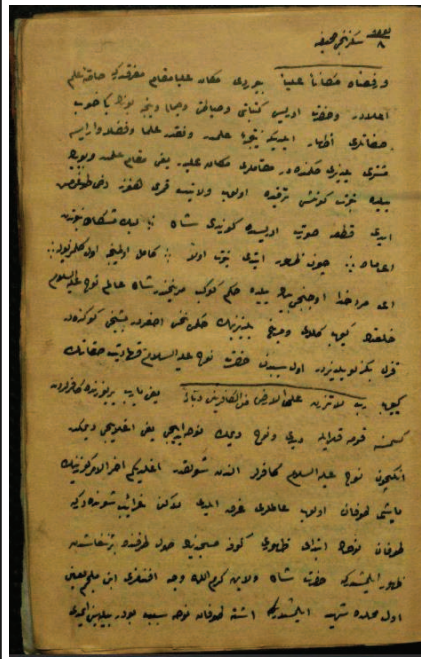
“Verefa'nâhû mekânen aliyyen”

(Meryem, 57) buyurdu. Mekân-ı ul-yâ-makâm mukaraktır ki hassa-i ilm-i a'lâdır ve Hazret-i İdris kitâbeti ve hiyâtetî ve cemâli ve nice bunun gibi hûb sıfatları izhâr eyledi ki netîce-i ilmdir. Ve ne kadar ulemâ ve fuzalâ var ise Müşteri yıldızı hükmündedir. Makamları mekân-ı alîdir. Yani makâm-ı ilmdir ve bu bin yılda nübüvvet güneşi terakkîde olub velâyet kameri henüz daha doğmuş idi.

Kıt'a

Sûret-i İdris'de göğündü Şâh
Lübbün mişkât-ı nübüvvetden ey mâh
Çün zuhûr itdi nübüvvet evvelen
Kâmil olmayınca ol gelmez yola

Ey merd-i Hüdâ. Üçüncü bin yılda hüküm Kevkeb-i Merih'indir. Şâh-ı âlem Nûh Aleyhisselâm hil'atın giyüb geldi ve Merih yıldızının hükmü nahs-ı âşgardır, beşinci gökdedir, kızıl benizli yıldızdır. Ol sebebden Hazret-i Nuh Aleyhi's-selâm kakhâriyet sıfâtın giyüb “*Rabbî lâ-te-zer ale'l ardi mine'l-kâfirîne deyyâran*” (Nuh, 26). Yani, “*Yâ Rab yeryüzünde kâfirlerden kimesne koma kahr eyle*” dedi ve Nuh demek ‘nevâh’ idici yani ‘ağlayıcı’ demektir. Anınçün Nuh Aleyhi's-selâm kâfirler elinden şol kadar ağladı kim ahirü'l emr gözünün yaşı tûfan olub âlemleri gark eyledi. Lâkin garâib şundadır ki Tûfan-ı Nuh'un ibtidâ-yı zuhûru Kûfe Mescidi'nin sol tarafında bir neffâşdan zuhûr eylemişdir ki, Hazret-i Şâh-ı Velâyet kerremallâhu vechehu efendimizi İbn Mülcem la'în ol mahalde şehid eylemişdir ki, işte Tûfan-ı Nuh'a sebep budur, bilesin.

Cemâl: Yüz güzelliği; Hüsün
Fuzalâ: Faziletli; Fâzıllar.
Garâib: Acaib şeyler; Tuhafıklar.
Hiyâtet (Hiyat'tan): Terzilik.
Hûb: Hoş, güzel.
Merih: Mars; Kevkeb-i Merih.
Miškât: Duvar da içine ışık konulan yer; Kandil.
Müferrak: Ayrılmış; tefrik edilmiş.
Neffaş: Üfleyen,
Terakkî: İlerleme; Yükselme.
Ulyâ: Yüksek, yüce

9. Sahife

üçüncü bin yılda nübüvvet nûru terakkî idüb risâlete yetişdi. Nitekim nübüvvet-i kâmil olan ulû'l-azm olur. Pes! OI Nebi Âdem Safiyullah ve âhir-i Rusul, Nuh Nebiyullah'dır ve sâhib-i suhufdur ve techid-i âlemdir ki, bu kerre ânın zamanında âlem beğlendi.

Nazm

Nuh şeklinde bu kerre geldi Şâh,
Eyledi bin elli yıl ol âh vâh.
Sonra aldı intikamın cümleden.
Âlemi gark eyledi bir hamleden.

Ey âfitâb-ı âlem dördüncü bin yılda hüküm Kevkeb-i Şems'dir güneş gün ortasında olmağın makâm-ı adâletdir. Ekseriyâ oğlancık dahi ana karnında dördüncü ayda canlanır ki, her ayı bir yıldan besler devr-i âhirden velâyet hükmü dahi dördüncü bin yılda zâhir olmak istedi. Yani İbrahim Halîlullah'a Hazret-i Şâh-ı Âlem velâyet yüzünden nikâbı kaldırub nübüvvet güneşi rastı öyle yerine geldi ki, sıfat-ı nehârdır ve Halîlürrahmân ve her kâmil olub velâyet kameri ufuktan vücud göğünün kenarında tâli oldu ve velâyetin hâssası terbiyedir. Yani beslemektir, ol sebebden İbrahim Aleyhi's-Selâm evvel Mekke'yi bünyâd eyledi ki gönlü andan ibarettir. Ve evine sofrâ döşedi ki sofrâ-i Halîlürrahmân andan ibadettir ve çerağı evvel ol uyardı ki çerağın rûşen olsun dedikleri andan ibarettir. İşte hep bu duâlar nübüvvet-i velâyetin olsun.

Âfitâb: Güneş; Çok güzel yüz.

Bünyâd: Temel, esas; Yapı, binâ.

Göğüb: Giyüb.

Mahfuz: Hıfz olunmuş; Saklanmış.

Nehâr: Aydınlık, gündüz; Alın.

Nikâb: Yüz örtüsü; Peçe- perde.

Rûşen: Parlak, aydın; Belli, âşikâr.

Sulb: Sülale, zürriyet; Sert, katı.

Şems: Güneş; Âfitâb.

Tâli: Tilâvet okuyan; İkinci derecede.

Telâkki: Karşılama; Görüş.

Ulû'l-azm: Peygamberler; Büyük zât-lar.

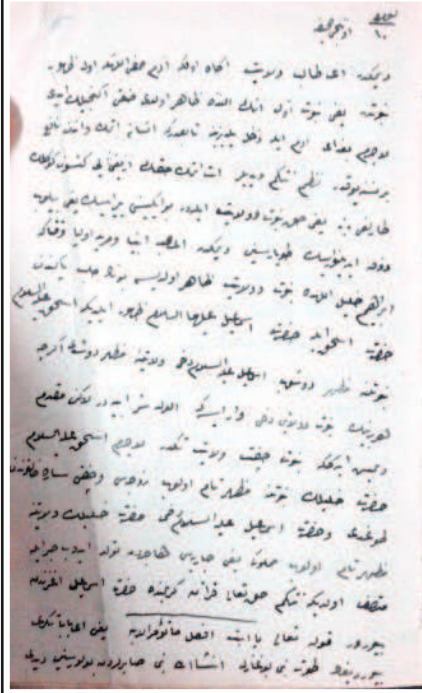
10. Sahife

dimekdir. Ey tâlib-i velâyet agâh ol ki Âdem Safiyullah ki ol zuhûr-ı nübüvvet-tir. Yani nübüvvet evvel anın alınında zâhir oldu. Sıfatı ekincilik idi. Lâcerem, buğday Âdem ile Zuhâl yıldızına tâbidir ki, ihsan etmek ve andan nâfi bir nesne yoktur.

Nazm

Nitekim dediler,
Et ekmek Hakk'ın azığı
Ye gitsin gönlün darlığı.

Yani Hakk nübüvvet ve velâyet iledir. Bu ikisini yer isen, yani bilüb zevk ediniyor isen doyarsın dimektir. Ey hubb-i enbiyâ ve mürîd-i evliyâ vaktâ ki İbrahim Halîlullah'da nübüvvet ve velâyet zâhir olduysa bunun sulb-i pâkinden Hazret-i İshak ile Hazret-i İsmail Aleyhi's-selâm zuhûr eyledi ki, İshak Aleyhi's-selâm nübüvvetine mazhar düşüb İsmail Aleyhi's-selâm dahi velâyete mazhar düşdü. Egerçi her birinin nübüvvet ve velâyeti dahi var ise ki "*el-velledü surru ebîhi*"dir. Lâkin mukaddem demiş idik ki nübüvvet çift, velâyet tekdir. Lâ-cerem, İshak Aleyhi's-selâm Hazret-i Halîl'in nübüvvetine mazhar-ı tâm olub zevcesi ve çifti Sârâ Hatundan doğdu ve Hazret-i İsmail Aleyhisselâm dahi Hazret-i Halîl'in velâyetine mazhâr-ı tâm olub memlûkü yani cariyesi Hacer'den tevellüd edüb sabr ile muttasıf oldu ki nitekim Hak Teâlâ Kur'an-ı Keriminde Hazret-i İsmail ağzından buyurur. Kavluhû Teâlâ: "*Yâ ebeti if'al mâ tû'merû*" [(el-âyet) yazılmış âyetin devamı şöyledir:] "*setecidunî inşaallahu mine's-sâbirîne*" (Saffat, 102). Yâni "Ey Baba, Tanrı buyurduğun tut, beni boğazla. İnşallah beni sâbirlerden bulursun" dedi.

Ekinci: Buğday eken.

Merd: Adam, kişi; Sözünün eri.

Mazhar: Sahip olma; Nail olma; Şereflenme.

Memlûk: Köle, kul; Hizmetkâr

Mukaddem: Takdim edilen.

Muttasîf: Vasıflanmış; İttisaf edrn

Nâfi: Giderici, Nefyeden, menfi yapan.

Tevellüd: Doğma, doğum.

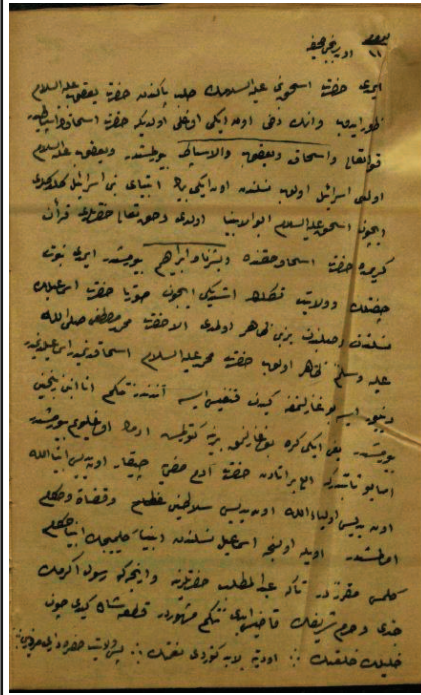
Zühâl: Satürn gezegeni.

11. Sahife

İmdî Hazret-i İshak Nebi Aleyhisselâm'ın sulb-i pâkinden Hazret-i Yakub Aleyhisselâm zuhûr idüb ve ânın dahi oniki oğlu oldu ki Hazret-i İshak'ın esbâtıdır. Kavl-i Teâlâ “*ve İshâke ve Ya'kûbe ve'l-esbâta*” (Bakara, 140) buyrulmuşdur ve Yakub Aleyhisselâm evladı İsrâil olub neslinden oniki bin enbiyâ-i benî İsrâil geldikleri için İshak Aleyhisselâm ebu'l-enbiyâ oldu ve Hakk Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerîm'de Hazret-i İshâk hakkında “*Ve beşşernâhu* [(İbrâhîme) yazılmış, gerçekte âyetin devamı şöyledir:] *bi-İshaka*” (Saffat, 112) buyurmuşdur. İmdî nübüvvet çiftlik ve velâyet teklik istediği için sûretâ Hazret-i İsmâil'in neslinden ve sulbünden bir nebî zâhir olmadı. İllâ Hazret-i Muhammed Mustafa Sallallahu Aleyhi ve Sellem zâhir olub, Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm İshak'tan mıdır, İsmail'den midir deniyor ise, boğazlanmağa giden hangisi ise andandır. Nitekim “*Ene ibni zebihey*n” buyurmuşdur. Yani “İki kere boğazlanmak yerine götürülmüş adamın oğluyum” buyurmuşdur. Ammâ bu sabitdir ki, elli bir atadan Hazret-i Âdem Safiye'ye çıkar. Onyedisi enbiyâullâh, onyedisi evliyâullah, onyedisi selâtin ve kuzât ve hükâm olmuşdur. Öyle olunca İsmail neslinden enbiyâ gelmeyecek, enbiyâ-i hükkâm gelmesi mukarrerdir. Tâ ki Abdülmuttalib Hazretlerine varınca ki, Resûl-i Ekrem'in cediti ve Harem-i Şerif'in kadısı idi. Nitekim meşhurdur:

Kıt'a

Şâh giydi çün Halil'in hil'atın
Ortaya lâbüd getirdi ni'metin
Pes, velâyet sofradârı mîr-i dîn

Enbiyâ-i Benî İsrail: İsrailoğlu Peygamberleri.

Ebu'l-Enbiyâ: Peygamberlerin Atası.

Esbat (sıbt.): Torunlar/ oğlunun oğulları

Harem-i Şerîf: Kâbe ve çevresi.

Hükkâm: Hâkimler

İllâ: Ancak; Bâhusus

İsrail: Hz. Yakub'un soyu; Benî İsrail.

Kudât: Kadılar

Lâbüd: Çok lazım/ elzem, muhakkak.

Mezid: Çoğalma; ziyade etme.

Pes: Öyle ise, imdi.

Selâtin: Sultanlar.

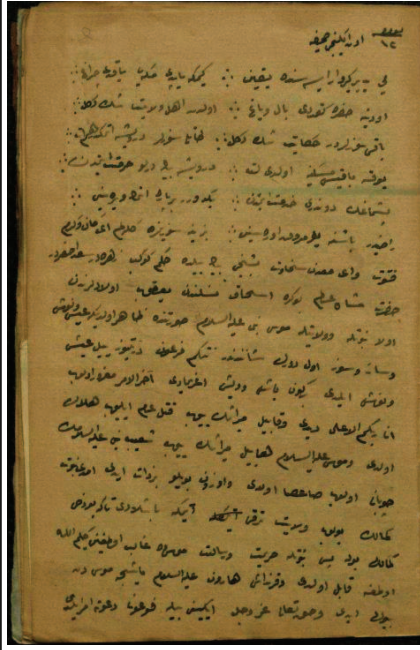
Suretâ: Görünüşte; Zâhiren

Sulb-i Pâk: Temiz soy; Mübarek soy.

12. Sahife

Mey yedirgîr var ise sende yakîn
Kim ki yaptı Mekke'yi yakdı cerâğı
Ortaya sofraya getürdi bal ve yağ
Oldur ehl-i vilâyet şek değil
Bâkî sözlerdir hikâyet şek değil
Tatlı sözler dervişe ekmekdir hem et
Yoksa bâkîsi miskîne oldu let
Dervişe bin türlü hürmet etmeden
Paşmağın döndürü hürmet etmeden
Yeg dürür bir pâre ekmek viresin
Râzıdır başına yumruk urasin

Biz yine sözüümüze gelelim. Ey kân u kerem-i fütüvvet ve ey ma'den-i sehâvet beşinci bin yılda hükmü kevkeb-i Zühre'dir, Sa'd-ı ahdâdır. Hazret-i Şâh-ı Âlem bu kere İshak neslinden Yakub evlâdlarından evvelâ nübüvvetle ve velâyetle Musa Nebi Aleyhisselâm sûretinde zâhir oldu ki 'ayş u nûş ve saz u söz ol devrin şanıdır. Nitekim Firavun dört yüz yıl 'ayş u nûş eyledi. Bir gün başı ve dişi ağrımadı. Âhirü'l-emr mağrur olub "**Enâ rabbukumu'l e'lâ**" (Naziât, 24) dedi ve Kabil mirasın yiyib katliam eyleyüb helak oldu ve Musa Aleyhisselâm Hâbil mirasın yiyüb Şuayb Nebi Aleyhi's-selâm'ın çobanı olub sâ'asâ oldu ve uzun boylu bir zat idi. İmdî nübüvvet kemalin bulub velâyet terakkî etmeye başladı. Tâ ki bu dahi kemalin bula pes nübüvvetle harîmet ve risâlet Musa'da gâlib olmağın kelîmul-lâh olmağa kâbil oldu ve karındaşı Harun Aleyhi's-selâm yaşça Musa'dan büyük idi ve Hakk Teâlâ 'Azze ve Celle ikisini bile Firavun'u davete emr eyledi.

Ahdâr: Yeşil; Yemyeşil.

'Ayş u nûş: Yaşayış; Yiyip içme; Zevk u safa.

Bedir: Dolunay; dolu şey.

Çerağ: Işık/ kandil.

Kelimullah: Hz. Musa'nın bir unvanı.

Kân: Kuyu; kaynak.

Let: Dayak/ kötek.

Mey: Şarap/ içki; eriyip akma.

Pâre: Para; Kuruşun kırkta biri; Paça.

Paşmak: Ayakkabı; Osmanlı'da vergi türü.

13. Sahife

Kavluhû Teâlâ “*Fekûle lehû kavlen leyyinen*” (Tâha, 44) yani “Ya Musa ve Harun, Firavun’u yabca yabca imana davet kılun” deyu buyurmuşdur. Ey merd-i hüdü Harun ile Musa Aleyhimâ’s-selâm İmran oğullarıdır. Lâkin meşhûrî’n lehû budur ki, İmran’ın iki oğlu olub biri Musa ve biri Harun idi. Yani biri mazhar-ı nübüvvet biri mazhar-ı velâyet idi. Bu vechile Harun’un dahi iki oğlu olub cirânî İmranî lisanınca birinin adına Şebber birinin adına dahi Şebbîr dirler idi. Arab lisanı üzere Hasan, Hüseyin demektir. Daha gelse gerekdir şiiir:

Giydi Şâh, Musa ve Harun hil’atin
Lîk hâsıl bulmadı keyfiyetin.

Lâcerem, Harun ile Sâhib-i asâ
Olmak ister Mustafa ve Murtezâ
Bir oyundur bu işi kimse anlamaz
Dirler ki, gitti kazaz geldi bezzaz

Ey kişi anladınsa aslını sen âlemin
Bildin ey Şâh aslını sen âdemin
Çün giden bir bir gider bir bir gelir
Yine evvel gibi âhîr bir kalır

Pes, hemân birdir hemân birdir hemân
Ol kim ise oldur ey Şâh-ı cihân
Yoğurdukça hûb ola çünkim hamîr
Çalkadıkça yağından ayrılır peynir

Sohbete, pes, geç gelen tiz mest olur.
Saatî gibi ânın hem dest olur.

Biz yine sözüümüze gelelim. Ey Arif hûb, ey Arif hûb, nefse âgah ol ki, altın-
cı bin yılda hüküm kevkeb-i utariddendir,
bilinirdi. Sa’d ile nahâsdir sa’adetine mah-
zar Şâh-ı âlem Hazret-i İsa Aleyhi’s-selâm
kisvetin

Bezzaz: Bez satan; Manifaturacı.
Hûb: (Hâbb): Günah; Hûb (Farça):
Hoş/ güzel/ iyi.
Kavluhû Teâlâ: Kur’an-ı Kerim.
Kazzaz: İpekçi
Kisvet: Elbise/ özek kıyafet.
Meşhuru’n-lehâ: Kendisi bilinen.
Murteza: Beğenilmiş, seçilmiş; Mak-
bul; Hz. Ali’nin bir lakabı.
Sâatî: Risâle yazarı.
Sâhib-i Asâ: Asanın sahibi: Hz. Musa.

14. Sahife

giyüb nahsetine mazhar Hazret-i Yahya Aleyhi's-selâm hil'atın giydi ve Hazret-i İsa'nın nübüvvet ve risâlet ve harîmine galib olub Musa mirasın yedi ve Hazret-i Yahya'nın velâyet ciheti galib olub Harun mirasın yedi ve Hazret-i İsa atası oğludur ki, Meryem bint-i İmran'dır ve Yahya babası oğludur kim Zekeriyya Aleyhi's-selâm 'dır. Yani Şâhın cilâ'-ı yüzüne Hazret-i Yahya mazhar olub dâimâ hüznü ve ızdırâbda idi ve Hazret-i Şâh'ın cemâli yüzüne Hazret-i İsa mazhar düşüb dâimâ beşaretde ve senâlıkda idi ve dahi anâsır-ı erbaa ki âb, nâr, bâd, hâkdir. Yani bu anâsır-ı erbaanın tabiatları dört ebnâ-yı zîşanda kemâl buldular ki, tabiat-ı âb Hazret-i Nûh'da ve tabiat-ı nâr Hazret-i Halîlullah'da ve tabiat-ı bâd Hazret-i Ruhullah'da kemâllerin bulub henüz tabiat-ı hâkkin kemâli kalmışdı ki, anâsır-ı erbaa kemal-i kâmil olmamışdı. İşte Hazret-i Mesih bu sırrı bildiğiçün Kavluhû Teâlâ "*Ve mübeşşiran bi-resûlin ye'tî min bâ'dî's-muhû Ahmed*" (Saf, 6) yani benden sonra bir Nebi-yi zîşan gelse gerekdir ki, teb'â-yı anâsır ve te'sirât-ı kevâkib onunla kemâl bulub kalb-i pâk kemâl-i âdem anınla bulunsa gerekdir ve anın ismi ya Ahmed ya Muhammed olsa gerekdir. Nitekim eyâdî-i nasârâda mevcut enâcil-i erbaadan Yuhanna İncili'nin on beşinci faslında Cenâb-ı Mesih Aleyh ile Havariyyun'a hitaben semâya urucları esnada demişki; "*Eyyuhe'l-Havâriyyûn*" işte ben babama ve babanıza tanırma, tanrınıza gidiyorum daha

Anâsır-ı Erbaa: Dört unsur; 1. **Âb:** Su, 2. **Bâd:** Hava, Nefes; 3. **Hâk:** Toprak; 4. **Nâr:** Ateş
Âyât-ı Nasara: Nasara (Hıristiyan) Âyetleri.
Enâcil-i Erbaa: Dört İncil.
Eyyuhe'l-Havâriyyûn: Ey Havariler.
Harîm: Haram dairesi/ herkesin girmeyeceği yer.
İmran: Hz. Meryem'in babası.
Kemal-i Âdem: Kemâl (olgun) insan.
Nasihât: İbret verici ders, tavsiye, ihtar, öğüt.
Senâlık: Aydınlık; Ulviyet; Yükseklik.
Te'sirât-ı Kevâkib: Yıldızların tesisleri.

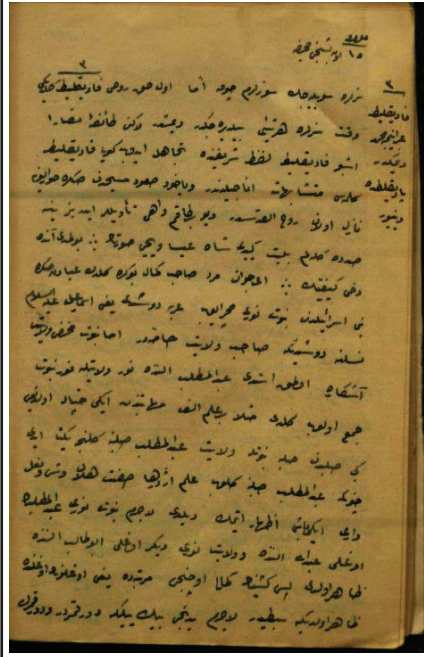
15. Sahife

Sizlere söyleyecek sözlerim çok ammâ ol hak Rûh-ı Fadılkalît¹ geldiği vakit sizlere her şeyi bildirecektir, demiştir. Lâkin Tâife-i Nasârâ işbu Fadılkalît lafz-ı şerifinde tecâhül idüb güya Fadılkalît gelmesi Müteşâbihât-ı Enâcil'dendir. Veyahud suûd-ı Mesîlden sonra havâriyyûna nâzil olan Rûhü'l-Kuds'dür deyu birtakım vâhi te'viller ider. Biz yine sadede gelelim.

Beyt

Giydi Şâh İsa ve Yahyâ sûretin
Bulmadı anda dahi keyfiyetin

Ey civânmerd, sâhib-i kemâl bu kerre geldin. İsa'dan sonra Benî İsrail'den nübüvvet nûru, sıçrayub Arab'a düştü. Yani İsmail Aleyhi's-selâm nesline düştü ki, sâhib-i velâyet-i hassâdır. Ammâ nübüvvet mahzı velâyet-i aşikâre olmak istedi. Abdülmuttalib alnında nûr-ı velâyetle nûr-ı nübüvvet cem' olub geldi. Meselâ bir 'ilm elif mehâbetinden iki çatal olduğu gibi sulbden sulbe nübüvvetle velâyet Albülmuttalib sulbüne gelince yekta idi. Çünkü Abdülmuttalib sulbüne gelüb ilm-i ejderha sıfat-ı hilâl-veş na'lvârî iki başı izhâr itmek diledi. Lâcerem, nübüvvet nûru Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah alnında ve velâyet nûru diğer oğlu Ebu Tâlib alnında zâhir oldu. Pes! Kişinin kemâli üçüncü mertebede yani oğlunun oğlunda zâhir oldu ki sıbtıdır. Lâcerem, yedinci bin yıl ki Devr-i Kamer'dir ve devr-i kamerin

Fadılkalît: İbranicce Muhammed demektir.

Mahz: Safi/ hâlis; ta kendisi; sadece.

Müteşâbih: Anlamı açık olmayan.

Müteşâbihât-ı Enâcil: İncillerin kapalı (gizli) olanları.

Rûh-ı Fadılkalît: Fadılkalît'in ruhu.

Rûhü'l-Kudüs: Kutsal ruh; Allah'ın ruhu.

Sıbt: Torun

Suûd: Yükselme; Mübarek.

Tâife-i Nasara: Nasara Halkı (Tâifesi)

Tecâhül: Bilmezlikten gelme; Bilmiyor görünme.

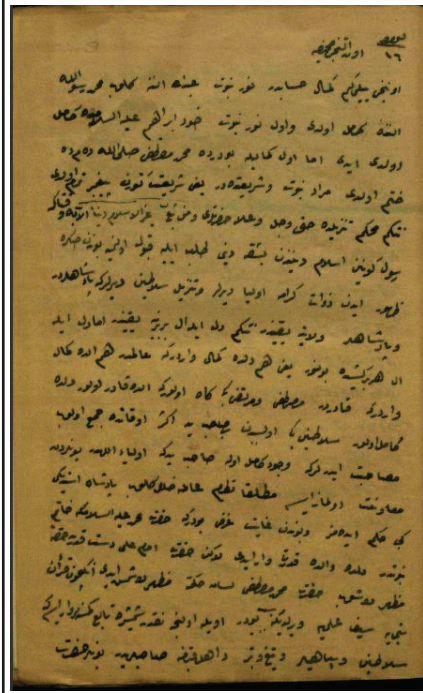
Te'vil: Döndürmek/ kıvırmak; tefsir.

Vâhi: Manasız; düşkün/ zaif.

Hilâl-veş: Hilâl vari

16. Sahife

onuncu yılı kim kemâl-i hisâbdır. Nûr-ı nübüvvet Abdullah alnına gelüb Muhammed Resûlullah alnında kâmil oldu ve ol nûr-ı nübüvvet hod İbrahim Aleyhi's-selâm 'da kâmil oldu idi. Ammâ ol kemaliyle bu derde Muhammed Mustafa Sallallahû [Aleyhi ve Sellem] de hatm oldu. Murâd nübüvvet ve şeriatdedir. Yani şeriat getüren peygamber tamam oldu. Nitekim Muhkem-i Tenzil'de Hakk ve Celle ve Alâ hazretleri “*Ve men yebteği gayre'l-İslâmî dînen* [(el-â-yeh)” (Âl-i İmran, 85) vakta ki Resûl-î Kevneyn İslâm dininden başka dini talep eyleye kabul olunmaya bundan sonra zuhur iden zevât-ı kirama evliya dirler ve tenzîl-i selâtin dirler ki, padişahlardır ve padişahlar velâyete yakındır. Nitekim dil ile el birbirine yakındır. Ammâ dil ile el her bir kişide bulunur. Yani hem dilde kemâl vardır ki âlimdir hem elde kemâl vardır ki, kâdirdir. Mustafa ve Murtazâ gibi. Gâh olur ki elde kâdir olur dilde kâmil olur selâtin gibi. Ol sebebden bir sâhib-i yed ekser-i evkatda cem' olub müsahebet iderler ki vücûd kâmil ola, sâhib-i yed ki evliyaulahdır. Bunlardan muâvenet olmaz ise mutlaka nizâm-ı âleme hâlel gelüb padişah istediği gibi hüküm idemez ve bundan gayet-i garâz budur ki Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm ki, hâtem-i nübüvvetdir. Dilde ve elde kudreti var idi. Lâkin Hazret-i İmâm Ali dest-i kudret-i Hakka mazhar düşüb Hazret-i Muhammed Mustafa lisân-ı hikmete mazhar düşmüş idi. Anınçün Kur'an nebiye, seyf Ali'ye verildiğine sebep budur. Öyle olunca ne kadar şemşire tâbi kimseneler var ise ki selâtin ü sipahiler ve tîğ ü tîr ve ehl-i kabza sahibleridir. Bunlar Hazret-i

Dem: An, vakit; Saat, kân.

Evkat: Vakitler.

Garaz: Maksat; Izdırab, zelillik.

Hisâb: Hesap; Aritmetik.

Hod: Kendi; Miğfer.

Kevneyn: İki âlem [Dünya ve Ahret].

Muâvenet: Yardım; Teâvün.

Mustafa: Seçilmiş, Hz. Peygambere ismi.

Murteza: Beğenilmiş, Hz. Ali'nin bir lâkabı.

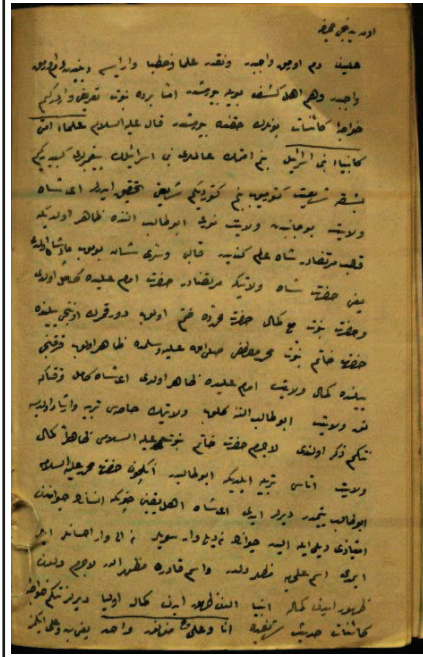
Müsahebe: Görüşmek; Sohbet etmek.

Tenzil: İndirmek; Vahiy. [Muhkem-i tenzil: Kur'an].

Tiğ: Ok.

17. Sahife

Ali'den dem urmak vâcibdir ve ne kadar ulemâ ve hutebâ var ise dinîden dem urmak vâcibdir ve hem ehl-i keşf böyle buyurmuşdur. Ammâ bir de nübüvvet tarifi vardır kim Hâce-i Kâinât bunların hakında buyurmuşdur: “*Kâle Aleyhisselâm ulemaû ummeti ke-enbiyâ-i benî İsrâîl*”. “*Benim ümmetimin âlimleri Benî İsrâîl'in Peygamberleri gibidir*”. Kim başka şerîat getirmeyüb benim getirdiğim şerî'atı tahkîk iderler. Ey şâh-ı Velâyet bu cânibden velâyet nûru Ebu Talib alında zâhir oldu ki, kâlib Murtazâdır. Şâh-ı Âlem kendidir. Kâlibi ve sırrı şân bulub padişâh oldu. Yani Hazret-i Şâh-ı Velâyet ki, Murtazâdır. Hazret-i İmâm Ali'de kâmil oldu. Ve Hazret-i nübüvvet ma'a kemâl Hazret-i Muhammed'de hatm olub devr-i kamerin onuncu yılında Hazret-i Hâtem-i Nübüvvet Muhammed Mustafa Sallallâhu Aleyhivesellem'de zâhir olub kırkınıcı yılında kemâl-i velâyet İmâm Ali'de zâhir oldu. Ey Şâh-ı kâmil vakta ki nûr-ı velâyet Ebu Talib alnına gelüb velâyetin hassası terbiye ve irşâd olduysa nitekim zıkr olundu. Lâcerem, Hazret-i Hâtem-i Nübüvvet Muhammed aleyhi's-selâmı zâhiren kemâl-i velâyet atası terbiye eyledi ki, Ebu Talib'dir. Annın çün Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm Ebu Talib yetimidir dirler idi. Ey şâh-ı ehl-i yakîn çünkü insanın hayvandan imtiyâzı dili ile elidir. Hayvanın ne dili var söyler ne eli var ihsanlar eyler. İmdî ism-i âlîye mazhar dildir ve ism-i kâdire mazhar eldir. Lâcerem dilden zuhûr iden kemâle enbiya, elden zuhûr iden kemâle evliyâ derler. Nitekim Hâce-i Kâinât Hadis-i Şerif'de “*Ene ve Aliyyûn mi'n-nûrin vâhidin*” Yani “Ben ve Ali ikimiz

Dem vurmak: Bahsetmek.
Ehl-i keşf: Keşif ehli.
Hâce: Hoca; Sâhib.
Hâce-i kâinat: Kâinatın sâhibi.
Hutebâ: Hatipler, Hutbe okuyanlar.
Kâlib: Hususi bir biçim; şekil.
Kamer: Ay, hilâl.
Mazhar: Sahib olma; Nail olma; Çıktığı yer.
Vâcib: Lüzumlu; Zarurî olan.

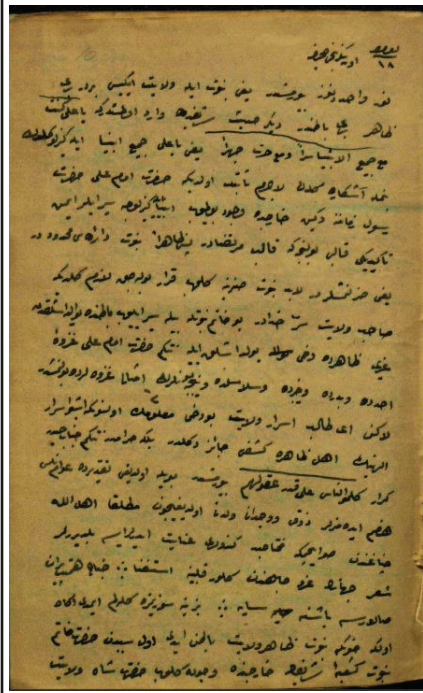
18. Sahife

nûr-ı vahiddeniz” buyurmuşdur. Yani nübüvvet ile velâyet ikisi birdir, biri zâhir biri bâtındır. Diğer Hadis-i Şerîf’de vârid olmuşdur ki: “*Yâ Ali kunte ma’a cemî-i’l-enbiyâi sırran ve ma’î sırta cehren*” Yani “*Ya Ali cemî-i enbiyâ ile gizlü geldin, benimle âşikâre geldin*” Lâcerem, sâbit oldu ki, Hazret-i İmâm Ali Hazret-i Resûl zamânına değin hâricde vücûd bulmayub enbiyâ ile gizlüce seyr eyler imiş. Tâ giydiği kâlıbı bulunca ki, kâlıb Murtaşâ’dır. Pes! zâhiren nübüvvet dâiresi mahdûddur. Yani sınırlanmışlardır. Lâbüd, nübüvvet sınırına gelüb karâr bulacak lazım geldi ki, sâhib-i velâyet Sırr-ı Hüdâ’dır. Bu hâtem-i nübüvvetle bile seyr eyleyüb bâtında yoldaşlıktan gayrı zâhirde dahî yoldaşlık eyleye. Nitekim Hazret-i İmâm Ali Gazve-i Uhud’da ve Bedir’de ve Hayber’de ve Selâsil’de ve nice bunların emsâli gazvelerde bulunmuştur. Lâkin ey tâlib-i esrâr-ı velâyet bu dahi malumun (2) olsun ki işbu esrâr-ı ilâhînin ehl-i zâhire keşfi câiz değildir belki haramdır. Nitekim Cenâb-ı Haydar-ı Kerrâr “*Kelîmu’n-nâse ‘alâ kadri ‘ukûlihîm*” buyurmuşdur. Böyle olduğu takdirde avâm-ı nas hazm idemezler. Zevkî ve vicdânî ve ledünnî olduğuçün mutlaka ehlullâh çanağından su içmeye muhtacdır. Kendüleri inayet iderler ise bildirirler.

Şiir

Cihanın izz u câhından gelür kalbine istignâ
Cenâb-ı himmet-i pîrân salursa başına sâye

Biz yine sözüme gelelim. İmdi âgâh ol ki çün ki nübüvvet zâhir velâyet bâtın idi. Ol sebebden Hazret-i Hâtem-i Nübüvvet Kâbe-i Şerif’in hâricinde vücûda gelüb Hazret-i Şâh-ı Velâyet,

Âgah: Haberdâr; Vâkıf.

Câh: Makam, mansıb; Kadr.

Gazve: Muharebe, cenk, sefer.

Haydar-ı kerrar: Hz. Ali.

Lâbüdd: Çok lâzım; Elzem, gerekli.

Ledünnî: Ledünn ilmine mensub; Müteallik.

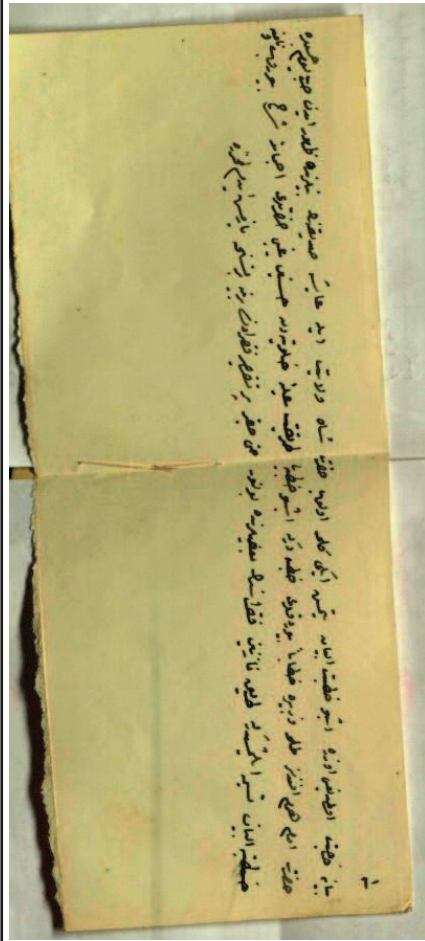
Mahdud: Hududlu; Sınırlanmış.

Pîran: İhtiyarlar, yaşlılar.

Tâlib: Talebe; İsteyen.

Dip Not: 2

Beyana hâcet olmadığı üzere işbu *Hutbetü'l Beyân* yetmiş iki kelime olup Hazret-i Şâh-ı velâyet ile Ayşe Sıddîka'nın beynlerinde zuhûr iden Harb-ı Yevm-i Cemel'de Hazret-i İmâm-ı Hümem Efendimiz Talha ve Zübeyr'e hitâben buyurdıkları hutbedir ki, işbu hutbeyi Tarikat-ı 'Aliyye-i Halvetiyye'den Hüseyin Gaybî Hazretleri icmâlen şerh buyurub ve nâmına ve *Hutbetü'l-Beyân* tesmiye eylemiştir ki, tarik-i nâzenîn fukarâsının bazılarında bulunur. Hatta hakîr-i pür taksîr fukâradan birine bir nüsha yazmış idim. Li muharririhî.

Beyân: İzâh; Açıklama.
Fukarâ; Fakirler; Dervişler.
Hâcet: İhtiyaç; Lüzum.
Hutbetü'l-Beyân: Hz. Ali'ye isnad edilen bir hutbenin adı.
Hümâm: Himmetli; Büyük.
 İcmâl: Kısaca; Hülasa.
Muharrir: Tahrîr eden, yazan; Kâtip
Nâzenîn: İnce; Nazlı; Latif.

19. Sahife

Harem-i Şerif'in içinde vücuda gelmiştir. Nitekim Hüseyin Va'iz-i Kâşifii Hazretleri bu mahalde demişlerdir:

Kıt'a

Tavaf-ı hâne-i Kâbe âdât şod bir
Ber heme vacib ki ânce ber
Vücut âmed Ali ibn Ebî Tâlib.

Yani Kâbe'nin tavafı cümleye vacib olası, Ali ibn Ebî Talib'in orada vücuda geldiği içündür, dimekdir. Ey emir-i bîgâne agâh ol ki, Emirü'l-Mü'minîn Sultan Ali ibn Ebî Talib, *Hutbetü'l-Beyân*'ında: “*Ene kelâmullahi nâtık*” yani “*Ben Hakk'ın kelâmın söylerim*”. Ve Hadis-i Şerif'de vârid olmuştur ki “*Aliyyü mah-sûs fi zâtillah*”. Yani “*Ali hakka yapmıştır*” Yani yapımıştır, ayrı değildir. Zirâ kelâm sıfatdan ve sıfat zâtdan ayrılmaz gâyet-i ittihadından gûya birbirine yapımıştır. Ayrı değildir ve yine Emirü'l-Mü'minin *Hutbetü'l-Beyân*'ında buyurur ki “*cem'u esrarullahi teâlâ fi kütübî's-semavîye*” Yani “*Gökden inen kitablarda Allah Teâlâ'nın sırrı vardır ve kitabların sırrı Kur'an'dadır. Kur'an'ın sırrı Fâtiha'da, Fatiha'nın sırrı Besmele'de, Besmele'nin sırrı ba'nun noktasında ve ben dahi ol noktadayım*” buyurmuştur. “*El-ilmu nuktatun ve ekserehâ el-câhilûn*”. Yani “*İlm bir noktadır cahiller çoğalttı*” dimekdir. Ve yine İmam Ali *Hutbetü'l-Beyân*'ında buyurur: “*Ene'l-evvelû ve'l-âhiru ve'z-zâhiru ve'l-bâtını*”. Çünkü Hazret-i Şâh-ı Kelâm Nâtık-ı Hakk'dır. Nitekim beyân eyledik: Ve cemi' halk kelimadan yaratılmıştır. Kavluhû Teâlâ: “*İzâ erâde şey'en en yekûle lehû kûn feyekûn*” (Yâsin, 82). Yani Hakk Teâlâ Hazretleri bir nesneyi yaratmak dilese bir kerre “*kûn*” yani “*ol*” der heman olur. Zira evvelîn ve âhirîn,

Ali bin Ebî Tâlib: Hz. Ali

Âmid: Rehber; Önder.

Emir-i Bîgâne: Kayıtsızlar Emiri.

Emirü'l-Mü'minîn: Mü'minlerin Emiri; Halife; İmam.

Harem-i Şerif: Müslüman olmayanlarının girmesinin yasak olduğu Kâbe ve çevresi.

İttihad: Birleşmek.

Nâtık: Konuşan; Beyan eden.

Tavaf-ı hâne-i Kâbe: Kâbede tavaf yapılan mekân

Vârid: Ulaşan; Gelen.

20. Sahife

zâhirîn, bâtinîn vücudu kelime-i “kûn” ile kelâm-ı Hakk’dır. Nitekim beyân eyledik: Eğer Hazret-i İmam Ali: “Yok ol” dese ki kelâmdır hiçbir şey mevcut olmazdı. Pes bu mânâ ile evvel ve âhîr, zâhir ve bâtındır. Yani kelâm Hakk’dır. Yine Emiru'l-Mü'minîn Hazretleri *Hutbetü'l-Beyân*'da: “*Ene el-musavvirü fi batne'l-umm*” buyurmuştur. Yani “Ana karnında oğlancıkları ben tasvir ederim” demekdir ki, Kelâm-ı Hakk’dır ve dahi agâh ol ki, Hakk Teâlâ ‘Azze ve Celle Kur’an-ı Kerim’inde: “*Allahû nûru's-semâvâtî ve'l-arzî*” (Nûr, 35). İmdi yerin göğün nuru nûr-ı hûdâdır: “Ene ve Ali mi'n-nûrin vâhidin” hükmce Muhammed’le Ali’dir. Nitekim *Hutbetü'l-Beyân*'da: “*Ene en-nûri ellezî iktebesse fihi Musa*”. Yani, Emiru'l-Mü'minîn Hazretleri buyurur ki: “İmdi ben şol nûrum ki, Musa Aleyhi’s-selâm benden mum yaktı.” Yâni benim nûrumla yol buldu. Lâcerem, ol ateş ki Hazret-i Musa Aleyhi’s-selâm’a: “*Ben senin rabbinim*” dedi. Heman Nûr-ı Ali idi. Ey emir-i sâhib-i kemâl nûrun hâsılı budur ki, Hazret-i Habib-i Hüdâ Muhammed Mustafa Sallallahu Aleyhi ve Sellem ki hâtem-i enbiyadır, iki tarafı vardır. Nitekim Âdem Safiyullah’da beyân eyledik. Bir tarafı hilkadır ki, ona nübüvvet derler. Bir tarafı hakkadır ki, ona rebûbet derler. İmdi bu makâmın sahibi kelimeteyn ile memur olduğu için Nebi Aleyhi’s-Selâm bu makamdan haber virüb, “*Kellimînî yâ Âişe, ırzî yâ Bilâl*” buyururlardı. “*Nushâi yâ Hümeyrâ*” yani, “*Yâ Âişe bana söyle, gönlümü eğlendir*” veya “*Bilâl cemaate kavuşmaklık ile beni rahatlandır*” [Hümeyrâ Âişe’nin künyesidir] demekdir ve yine hakka olan tarafından haber virüb,

Âhîr: En son; son.

Evvel: İlk; ibtida.

Halef: Yerine geçecek.

Hâtem-i Enbiya: Son Peygamber.

Habîb: Sevilen, sevgili; Dost, Seven.

Hümeyrâ: Kırmızı; Âişe'nin künyesi.

Hüdâ: Doğruluk; Hidaye.

Kelâm: Söz; Allah'ın sıfatı.

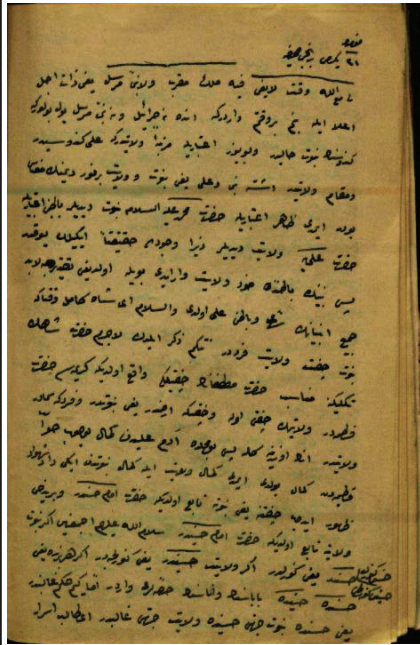
Kelimeteyn: İki kelime sâhibi (Velâyet ve Nübüvvet)

Safiyullah: Hz. Âdem'in sıfatı; Terte-miz.

Suffe: Sahipler; Arkadaşlar; Velâyet.

21. Sahife

“*Mâ maallâhi vaktûn lâ yaguzzu fihî melekûn mukarrebun velâ nebiyyü'n mursal*”. Yani Zâti ecell-i a'lâ ile benim bir vaktim vardır ki, anda ne Cebrail ve Nebiyy-i Mürsel yol bulur ki, kendüsünün nübüvvet hâlidir. Ve bu yüz itibariyle mertebe-i velâyetdir ki, Ali kendisidir ve makâm-ı velâyetdir. İşte Nebî ve Ali yani nübüvvet ve velâyet bir nûr dimenin manası budur. İmdî zâhir itibariyle Hazret-i Muhammed Aleyhi's-Selâm'a nübüvvet dediler, bâtın itibariyle Hazret-i Ali'ye velâyet dediler. Zirâ vücudda hakikaten ikilik yoktur. Pes, nebînin bâtında hod velâyet var idi. Böyle olduğu takdirce lâbüdd, cemî'-i enbiyânın sırrı ve bâtını Ali oldu vesselam. Ey Şâh-ı kâmil vakta ki, nübüvvet çift velâyet ferddir. Nitekim zikr eyledik. Lâcerem, Hazret-i Şâh'ın teklîğine münasib, Hazret-i Mustafa'nın çiftliği vâkî oldu ki, kerîmesi Hazret-i Fatma'dır. Velâyetin çifti ola. Ve çift ki, arzdir. Yani nübüvvetdir ve ferd ki, semâdır velâyetdir. Ânın üzerine gele. Pes! Bu mahalde Âdem Ali'den kemâl bulub Havva Fâtıma'dan kemâl buldu. İmdî kemâl-i velâyet ile kemâl-i nübüvvetden iki dâd-ı şehvâd zuhûr idüb çiftine yani nübüvvet-te tâbî oldu ki, Hazret-i İmâm Hasan'dır ve biri dahi velâyete tâbî oldu ki, Hazret-i İmâm Hüseyin'dir, Selânullâhi Aleyhim Ecmaîn. Eğer nübüvvet Hasan'dır, yani güzeldir, eğer velâyet Hüseyin'dir yani güzelcedir. Eğer her birinde yani Hasan'da Hüseyin'de babasının ve anasının hisseleri vardır. Ammâ kim hüküm galibindir yani Hasan'da nübüvvet ciheti, Hüseyin'de velâyet ciheti gâlibdir. Ey tâlib-i esrâr-ı

Bâtın: İç; Sır.
Dâd: Adalet; Hak; Doğruluk.
Ferd: Tek; Eşi benzeri olmayan.
Semâ: Gök; Emsali örtü.
Vakta ki: Ne vakit ki; O zaman ki.
Velâyet: Veliflik; Dostluk.

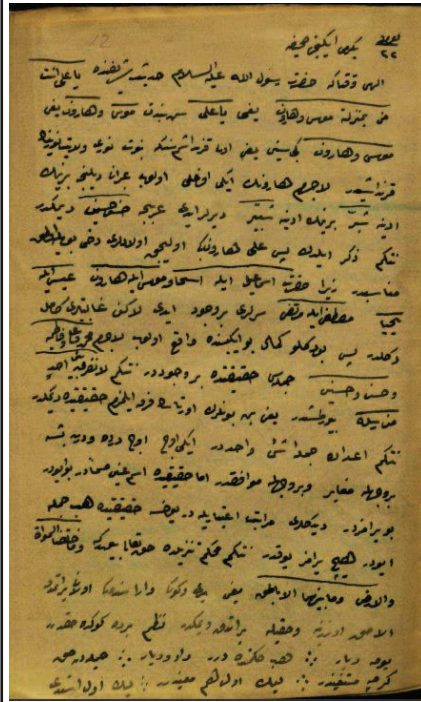
22. Sahife

İlâhî vaktâ ki Hazret-i Resûlillah Aleyhi's-Selâm Hadis-i Şerifi'nde "*Yâ Ali ente minnî bi-menzileti Musâ ve Harûn*"

Yani "*Yâ Ali sen benden Musa ve Harun yani Musa ve Harun gibisin*". Yani, evvelâ karındaşımın ki, nübüvvet nûru velâyet nûrunun karındaşıdır. Lâcerem, Harûn'un iki oğlu olub İbrani dilince birinin adına Şebber birinin adına Şebbîr derler idi. Arabca Hasan ve Hüseyin demekdir. Nitekim zikr eyledik. Pes! Ali, Harun gibi olcak evladları dahî böyle olmak münâsibdir. Zîrâ Hazret-i İsmail ile İshak, Musa ile Harun, İsa ile Yahya, Mustafa ile Murtaza sıraları bir vücûd idi. Lâkin galibiyetleri kâmil değildir. Pes, bu denlu kemâl bu ikisinde vâkî olub, Lâcerem, Muhammed ve Ali ve Fatıma ve Hasan ve Hüseyin cümlesi hakikatde bir vücûddur. Nitekim "*Lâ nufarriku beyne ehadin min rusulihî*" (Bakara, 284) buyrulmuşdur. Yâni ben bunların ortasın fark eylemezem hakikatim de demekdir. Nitekim a' dâdda cümle-i şey' vâhiddir. İki, üçe, üç dörde ve dörd beşe bir vechile muğayir ve bir vechile muvâfıkdır. Ammâ hakikide ism-i ayn müsemâmâdır. Bu eyüdü bu yaramazdır dedikleri merâtib i'tibâriyledir. Yohsa hakikide hep cümle iyidir, hiç yaramaz yokdur. Nitekim Muhkem-i Tenzil'de Hakk Teâlâ buyurur ki: "*Vemâ halakna's-semâvâtî ve'l-arza vemâ beynehumâ illâ bi'l-hakki*" (Hicr, 85). Yani, "*Yeri ve göğü ve arasındaki olanı yarattık illâ hak üzerine ve hakkıyla yarattık*" demekdir.

Nazm

Yerde gökde Hakk dürür yohsa diyâr
Hep hükmünde dürür dâr u diyâr
Cümleden Hakk gerçi müstağnîdir
Lîk ol hem muin dürür
Lîk ol istedi.

'Adâd: Adetler, sayılar.

Dâr: Yer, mekân; Konak.

İbrânî: Eski Yahudi sülalesi; O soydan olan.

Lîk: Lâkin; Amâ; Ancak

Merâtib: Mertebeler.

Mugâyir: Aykırı; Uymaz, Zıt.

Mu'in: Yardımcı; Muâvin.

Muvâfık: Uygun, yerinde; Denk.

Müsemâmâ: İsimlendirilen.

Vâhid: Bir; tek; Eşi benzeri olmayan.

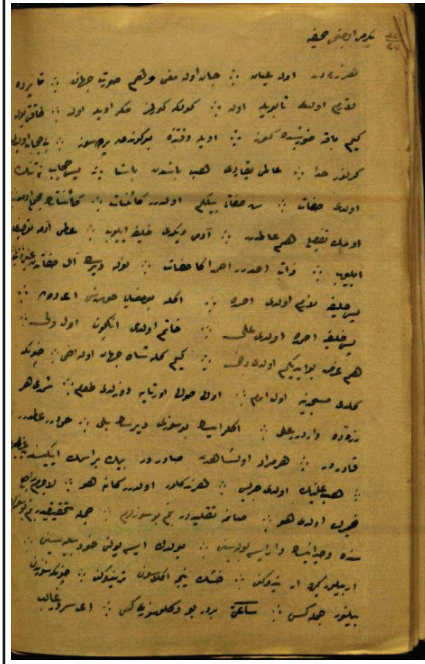
Vech: Yüz; Cephe; Cihet.

23. Sahife

Her zerreden ola 'ayân
 Cân ola ma'nâ vü hem sûret-i cihân
 Tâ perde lazım olsa tâ böyle ola
 Gölge görülmez meğer öyle ola
 Tâkâtı yok kim baka hurşîde göz
 Öyle vaktinde bu günden perdesiz
 Bî-hicâb olaydı ger nûr-ı Hüdâ
 Âlemi yakardı hep baştanbaşa
 Pes! Hicâb ne tenin oldu sîfât
 Sen sıfatı bil kim oldurur kâinât
 Kâinatın mücmeli ol durur
 Âdemin tafsîli hem âlem durur
 Âdemi dikdi halife eyleyüb
 Âlemi Âdeme tavsîf eyleyüb
 Zât-ı ehaddır Ahmed ana sıfat
 Nola dirsen âl-i sıfatdan gayr-ı zâtı
 Pes halife lâzım oldu Ahmed'e
 Anla bu ma'nâyı hoşsun ey dede
 Pes halife Ahmed'e oldu Ali
 Hâtem oldu anınçun ol velî
 Hem arz bu idi kim oldu dahî
 Kim gele şâh-ı cihân ola ahî
 Çünkü geldi mescidine ol imâm
 Ön son ortaya düzöldü ta'am
 Şimdi her zerrede var durur Ali
 Anlar isen bu sözü dersin belî
 Hay durur, âlim durur, kadir durur
 Her murâd ol Şâhdan sâdırıdır
 Binbir ismin ikisinden gâlibdir
 Hep Ali'nin oldu çerisi
 Her ne gelur oldurur kâne hû
 Lâcerem râci'-i hayrın oldu hû
 Sanma takliddir benim bu sözlerim
 Cümle tahkîkîdir benim bu sözlerim
 Sende vicdânisin var ise bulasın
 Buldu ise yolunu hod bilesin
 Er bilür girü er bindiğün
 Huşk nice anlasun ne didüğün

Çünkü sözünden bilinir cümle kes
 Sâatî birdir bu denlü sözü kes

Ey server-i gâlib,

'A'yan: Aşık; belli, açık.

Çeri: Asker.

Halife: Öncekinin yerine geçmek; Hz. Peygamber'e vekil olan; İmam.

Hicab: Perde, örtü; Utanma, gizlemek.

Hurşid: Güneş, âfitâb.

Huşk: Kuru, uğursuz, kaba.

Mücmel: Kısa, öz; Muhtasar.

Râci: Geri dönen; Ric'at eden.

Sâdır: Sudur eden; Çıkan.

Server: Reis, baş; Seyyid.

Ta'am: Yemek; Yenilen şey.

Tafsil: Etraflı izah etmek.

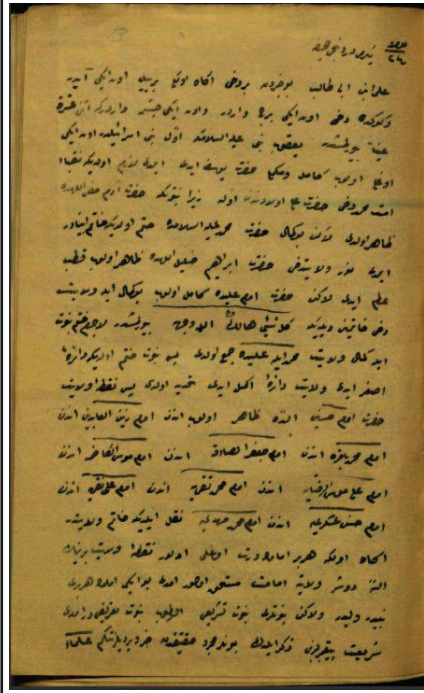
Tahkiki: Hakiki.

Takat: Güç, kuvvet, iktidâr.

Tavsif: Vasıflandırmak; Bilgi- ilim.

24. Sahife

Ali ibn-i Ebi Talib, bu haberden bir dahi âgâh ol ki, bir yıl on iki aydır ve gökde dahi on iki burc vardır ve on iki çeşme vardır ki: “İsnetâ aşrete ‘aynen” (A'râf, 160) buyrulmuştur. Yakub Nebî Aleyhi's-Selâm ki, evveli nebî-i İsrâîl'dir. On iki oğlu olub kâmil ve mükemmeli Hazret-i Yusuf idi. İmdî lâzım oldu ki, nükebâ-i ümmet-i Muhammed dahi, Hazret-i Ali evlâdından ola. Zîrâ nübüvvet ki, Hazret-i Âdem Safiyullah'da zâhir oldu. Lâkin bu kemâl Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm'da hatm oldu ki, Hâtem-i Enbiyâdır. İmdî nûr-ı velâyet dahi Hazret-i İbrahim Halîlullâh'da zâhir olub kutb-ı âlem idi. Lâkin Hazret-i İmâm Ali'de kâmil olub bu kemâl ile velâyet dahi hâtemîn diledi ki: “*Külle şey'in hâlikun illâ vechehu*” (Kasas, 88) buyrulmuştur. Lâcerem hatm-i nübüvvet ile kemâl-i velâyet Muhammed ile Ali'de cem' oldu. Pes, nübüvvet hatm oldu ki, dâire-i asgar idi. Velâyet dâire-i ekmel idi tahdîd oldu. Pes, nokta-i velâyet Hazret-i İmâm Hüseyin alnında zâhir olub, andan İmâm Zeynel Âbidin'e, andan İmâm Muhammed Bâkır'a, andan İmâm Caferu's-Sâdık'a, andan İmâm Musa el-Kâzım'a, andan İmâm Ali Musa er-Rıza'ya, andan İmâm Muhammed Takî'ye, andan İmâm Ali Naki'ye, andan İmâm Hasan Askerî'ye, andan İmâm Muhammed Mehdi'ye nakl eyledi ki, hâtem-i velâyetdir. Âgâh ol ki, her bir imâmın dört oğlu olur. Nokta-i velâyet birinin alnına düşer velâyete imâmet müstahak olur. İmdî bu iki imâmın her biri nebidir, velîdir velâkin nübüvvetleri nübüvvet-i teşrîi olmayub nübüvvet ta'rîfidir. İmdî şerîat peygamberlerini zikr eyledik bunlar mücerred hakîkatden haber verdiler. Nitekim “*Ulemâ-i*

Âgâh: Haberdâr, uyanık; Vâkîf.

Asgar: En küçük, **Daire-i Asgar:** En küçük daire

Hâtem-i Enbiyâ: Nebilerin sonuncusu.

Kemâl-i Velâyet: Velîliğin olgunu, kemâli.

Kutb: Zamanın en büyük müşşidi.

Kutb-ı Âlem: Âlemin kutbu.

Mücerred: Yalnız, Tek.

Müstehak: Hak eden, hak etmiş.

Nükebâ: Nakibler; Denetçiler.

Tahdid: Hududlandırmak; Sınırı belli.

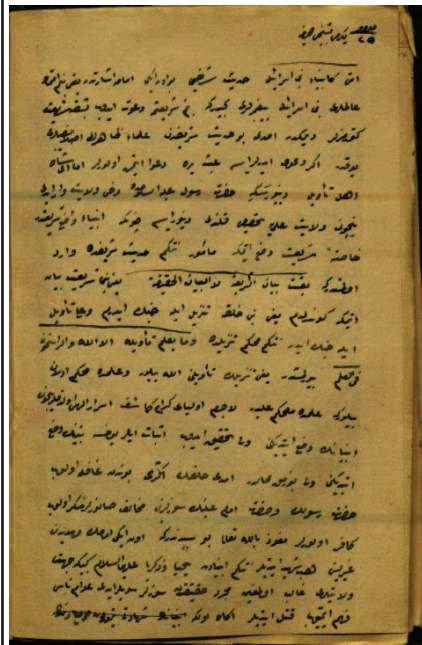
Teşri'î: Şeriatla; Kanunla; Şeriatla, Kanûna müteallik.

Zâhir: Görünen; Âşîkar olan, açık.

25. Sahife

ummeti ke-enbiyâ-i Benî İsrâîl' Hadis-i Şerifi bu on iki İmâma işaretdir. Yani benim ümmetimin âlimleri, Benî İsrâîl peygamberleri gibidir ki, benim şerî'atıma davet idüb başka şeriat getürmezler, demektir. İmdî bu Hadis-i Şerif'den ulemâ-i zâhirin asla nasibleri yokdur. Eğer da'vâ iderler ise abes yere da'vâ itmiş olurlar. Ammâ ey Şâh-ı ehl-i te'vil deniyorsa ki, Hazret-i Resûl Aleyhi's-selâm'da dahi velâyet var idi. Niçün velâyet Ali'ye tahsis kılındı denur ise, çünkü enbiyâ vâzî'-ı şerî'atdır. Hassaten şeriat vaz' itmeğe memur. Nitekim Hadis-i Şerif'de vârid olmuşdur ki: "**Bui'stu [li-]beyani's-şerîati lâ-beyani'l-hakîkati**" Yani ben şeriat beyan itmeğe gönderildim. Yani ben halka tenzîl ile cenk iderim ve Ali te'vil ile cenk ider. Nitekim Muhkem-i Tenzîl'de "**Ve mâ ya'lemu te'vilehû illâllâhu, ve'r-râsihû-**

ne fi'l-ilmî" (Âl-i İmrân, 7) buyrulmuşdur. Yani tenzîlin te'vilini Allah bilür ve ilimde muhkem olan bilür ki, ilimde muhkem Ali'dir. Lâcerem, evliyâ-yı kirâm kâşif-i esrâr-ı ilâhî olduklarıçün, enbiyanın vaz' itdiğini, velî tahkîk idüb isbat eyler. Yohsa nebinin vaz' itdiğini velî bozmak mühâldir. İmdî halkın ekseri bundan gafile olub Hazret-i Resûl'ün ve Hazret-i İmâm Ali'nin sözlerini muhalif sanurlar, münkîr olub kâfir olurlar. Neûzü billâhi Teâlâ bu sebebdendir ki, on iki İmâmın Mehdî'den gayrısını heb şehîd itdiler. Nitekim enbiyâdan Yahyâ ve Zekeriyâ Aleyhimâ's-Selâm gibi ki, cihet-i velâyetleri gâlib olmağın mücerred hakîkatten sözler söyler idi. 'Avâm-ı nâss fehm itmeyüb katl itdiler. Âgâh ol ki,

Şerî'at: Kur'an ve Sünnete dayalı din; İslâm

Ülemâ: Âlimler, İlmiye zümresi mensupları.

Ehl-i Te'vil: Kur'an'ı açıklama icazetine sahip zümre.

Vâz': Tayin etme, duruş, tarz.

Beyan: Açıklamak, izâh.

Muhkem: Sağlam, kuvvetli; Tahkim edilmiş.

Velî: Allah dostu; Dost.

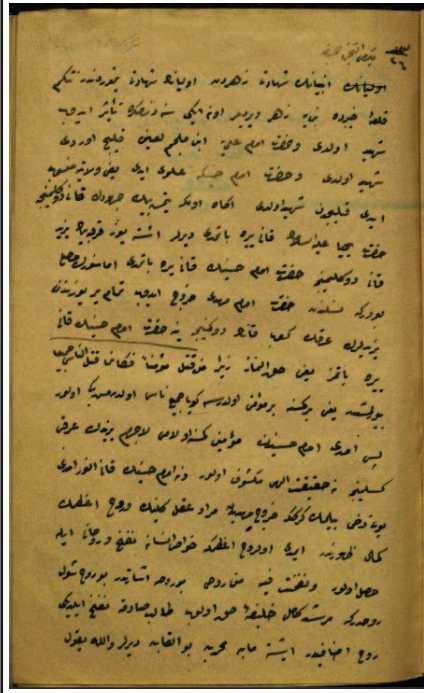
Münkîr: İnkâr eden; Dinsiz.

Muhâlif: Uymayan; Birbirine benzemeyen.

Cihet: Yön, taraf; Sebep; mûcib; Maaş (vakıf tabiri).

26. Sahife

Enbiyânın şehâdeti zehirden, evliyânın şehâdeti timürdendir. Nitekim Kal'a-i Hayber'de Nebîye zehir verdiler. On iki sene sonra te'sîr idüb şehid oldu. Ve Hazret-i İmâm Ali'ye İbn Mülcem la'în kılıç urdu şehid oldu. Ve Hazret-i İmâm Hüseyin ki, alevî idi yani velâyete mensub idi. Kılıçdan şehid oldu. Âgâh ol ki, yetmiş bin cuhûdun kanı dökülmeyince Hazret-i Yahya Aleyhi's-Selâm'ın kanı yere batmadı derler. İşte yüz kırk bin Yezid kanı dökülmeyince Hazret-i İmâm Hüseyin'in kanı yere batmadı. Ammâ sözün hâsılı budur ki, neslinden Hazret-i İmâm Mehdî hurûc idüb tamam yeryüzünden Yezidlerin ırkın kesüb kanın dökmeyince, yine Hazret-i İmâm Hüseyin'in kanı yere batmaz yani hak alınmaz. Zirâ "*Men katele mu'minen fe-keenne katele'n-nâse cemî'â*" buyrulmuşdur. Yani bir kimsene bir mü'mini öldürse güyâ cemî'-i nâsı öldürmüş gibi olur. Pes! İmdî İmâm Hüseyin'den mü'min kimesne ola mı? Lâcerem, Yezid'in ırkı kesilmeyince ne hakikat-ı ilâhî mekşuf olur ve ne İmâm Hüseyin'in kanı alınur. İmdî bunu dahi bilmek gerek ki, hurûc-ı Mehdi'den murad âkl-ı küllînin ve rûh-ı a'zamın kemâl-i zuhûrudur. İmdî ol rûh-ı a'zam ki, havâss-ı insana nefh ve rûhânî ile hâsıl olur. "[*Feizâ sevvetuhu*] ve *nefaht fîhi min rûhi*" (Hicr, 29), bu ruha işâretidir. Bu ruh şol ruhdur ki, mürşid-i kâmil halîfe-i hak olub tâlib-i sâdıkâ nefh eylediği rûh-ı izâfidir. İşte "*Mâ bihi Muhammedun bihi*" bu elkâba dirler. "*Vellâhu yekûlu'l-*

Akl-ı küllî: Kâinatta görülen umûmî ahenk.

Elkâb: Lâkablâr; Nâmlar.

Cuhûd: Bilerek inkâr etmek.

İbn Mülcem: Hz. Ali'nin kâtili.

Mehdî: 12. İmâm; Hidayete vesile olan; Müslümanlar tarafından ahir zamanda Dünya'ya geleceği ve dünyada İslâm'ı hâkim kılacağına inanılan kişidir.

Hurûc-ı Mehdi: Mehdi'nin çıkışı.

Nefh: Kokmak; Üfleme; Defetmek.

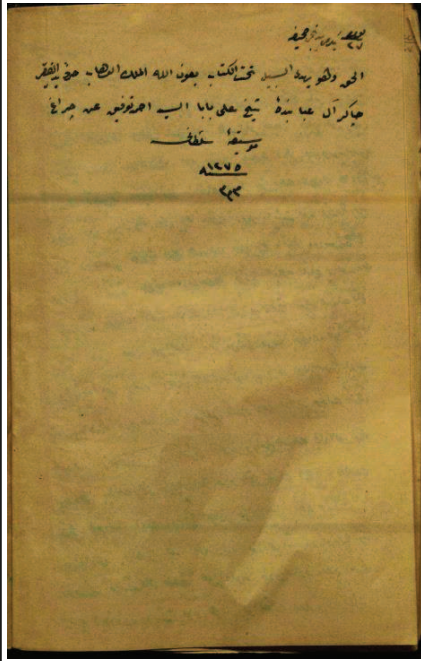
Timûr: Demir.

Yezid: Emevî Halîfesi Muaviye'nin oğlu. Kerbelâ Olayının müsebbibi.

27. Sahife

hakka ve huve yehdi's-sebîl" (Ahzâb, 4).

Temmetu'l-kitâbu bi-'avnillâhi'l-meliki'l-vehhâb, hûrrire bi-yedi'l-fakîr çâker-i âl-i 'abâ bende-i Şeyh Ali Baba es-Seyyid Ahmed Tefvik an çerâğ-ı Mûsîka-i Sultânî Sene 1275 (1858).

Âl-i 'Abâ: Hz. Peygamberin hırkasının altındaki; Hz. Peygamber, Hz. Fâtıma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşan beş kişi.

Avn: Yardım; İmdat; Zâhir.

Bende: Köle; Hizmetkâr.

Çâker: Kul, köle.

Çerağ: Mum; Kutlu; Talebe.

Hurrire: Yazıldı.

Vehhâb: Çok fazla ihsan eden; Çok bağışlayan.

Temme: Tamam oldu; bitti.

Yed: El; Vâsıta.

KAYNAKÇA

Risale, (1275). Yz. A. 3195. Milli Kütüphane.

ALKAN, Mustafa, (2009); “Yeniçeriler ve Bektaşilik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 50.

ALKAN, Mustafa (2011); “Hacı Bektaş-ı Velî Tekkesine Nakşibendî Bir Şeyhin Tayini: Merkezî Bir Dayatma Sosyal Tepki”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 57.

ALKAN, Mustafa, TOKER, Gamze (2013); “Sâatî'nin Alevilik/ Bektaşilik Risasâlesi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 65.

İPEKTEN, Haluk, Mustafa İSEN, Recep TOPARLI, Naci OKÇU ve Turgut KARABEY, (1988); *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 942.

(Footnotes)

1 Fadılkalît: İbranice Muhammed demekdir. Padîklit da deniyor.

**DIE ABHANDLUNG VON SÂATÎ ÜBER
DAS ALEVITENTUM-BEKTASCHITUM:
Handgeschriebener Text, transkribierter Text mit neuen türkischen
Buchstaben und Glossar**

Mustafa Alkan¹

Fazit

Die vorliegende Abhandlung mit der Nr. Yz. A 3195 wird in der Nationalbibliothek unter der Sammlung der handgeschriebenen Manuskripte geführt. Das Werk, dessen Sprache Osmanisches Türkisch ist, wurde im Jahre 1275 nach der islamischen Zeitrechnung (1858 nach Christlicher Zeitrechnung) repliziert. Der Verfasser der Abhandlung ist gemäß dem Vermerk “Hâzâ Kitabu Sâatî-i Bektaşiyî'l- Alevî-yî'l- Hüseyiniyyî'l- Câferî”, welcher sich auf der ersten Seite zwischen den Bezeichnungen “Hû” und “Bi-İsmi Şâh-ı Yezdân” befindet, ein Autor namens Sâatî. Sâatî ist nach Angaben des Osmanischen Literaturhistorikers Hasan Çelebi in Anatolien, nach Beyânî in Germiyan, nach Latîfî in İstanbul und nach Âşık Çelebi in Bolvadin zur Welt gekommen. Sein wahrer Name ist Mehmed. Sâatî hat sich auf dem Gebiet der Koranexege (tefsir) und der hadit-Wissenschaften (Überlieferungen über die Aussprüche und Handlungen des Propheten Muhammed) ein Fachwissen auf sehr hohem wissenschaftlichem Niveau erworben. Er zog von Ort zu Ort und hat Predigten in den Moscheen abgehalten. Er verfasste auf dem Gebiet der Satire (hiciv) und der Burleske (hezel) zahlreiche Gedichte. Sâatî schrieb tausend Doppelverse (beyit) über den – Dichter und Mystiker - Firakî. Diese Abhandlung von Sâatî über “Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyînik- Caferîlik” wurde im Jahre 1858 von es-Seyyid Ahmed Tevfik, einem Freund und Schüler von Şeyh Ali Baba kopiert. Die besagte Ausgabe, deren Original nicht gefunden werden konnte, befindet sich in der Nationalbibliothek unter der Sammlung der “Handgeschriebenen Manuskripte”. Das Buch, dessen Band mit einem Leder aus dunkelbraun überzogen ist, hat die Außenformate 19,2 x 12,5 cm (Innenformat 16,5 x 10.0 cm). Die Abhandlung aus Wasserzeichen Filigran besteht aus 14 Blättern und verfügt nach beschrifteten Seiten einen Umfang von 27 Seiten. Alle übrigen Seiten außer der letzten Seite des Werks sind 16 zeilig nach der rika Grundschriftart beschriftet. Die letzte Seite der Abhandlung enthält einen Anhang

¹ Dozent an der Literaturfakultät der Universität Gazi, Ankara- Türkei; Email: alkanm@gazi.edu.tr

über den Schreiber des Replikats. In der Abhandlung, die vom Schreiber des Replikats als ein Buch über “Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyinîlik- Caferîlik” bezeichnet wird, wird “Imam Ali im Alevitentum” vor dem Hintergrund der Gesamtansicht islamischer Geschichte beschrieben. Das Werk von Sâatî mit dem Titel “Alevîlik- Bektaşîlik- Hüseyinîlik- Caferîlik” wurde übersetzt und soll den Forschern aus den Gebieten Geschichte, Sprache, Literatur, Soziologie, Philosophie und Theologie als Quelle dienen.

Schlüsselbegriffe: Alevitisch, Bektaschi, Abhandlung, Sâatî, Ali Baba, Seyyid Ahmed Tevfik